

ಜೀವಿತ ಚರಿತ್ರ

ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಅನೇಕ

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌతిక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్షవృక్ష

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలరాజ్

గురు గోరమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠప్రభాకర స్వామి

యోగి పరమహంస

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు త్రిలింగ స్వామి

గురు లాహిరీ మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు హియి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమారాధ్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020010006957

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

ప్రియదర్శి ఆశోక

ఢి రే ం ద్ర తా తా ధ ర్

వంశవృక్షము.

—: ౦ :—

- తండ్రి — బిందుసార్లుడు.
- తల్లి — సుభద్రాంగి.
- సోదరులు — i. సుమీముడు అని పిలువబడు సుమనుడు;
ii. సవతి సోదరుడు వీరశోకుడు అనిగాని,
విగతశోకుడు అనిగాని పిలువబడు తిమ్మడు;
iii. వీరశోకుడు.
- రాణులు — i. శాక్యకుమారీ దేవి;
ii. కారువాకి,
iii. అసంధిమిత్ర;
iv. పద్మావతి;
v. తిమ్మరక్షిత.
- కుమారులు — i. మహేంద్రుడు - తల్లి శాక్యకుమారీ దేవి;
ii. తీవరుడు - తల్లి కారువాకి;
iii. కుణాళుడు - తల్లి పద్మావతి;
iv. జలౌకుడు.
- కుమార్తెలు — i. సంఘమిత్ర - తల్లి శాక్యకుమారీ దేవి;
ii. చారుమతి.
- అల్లుళ్ళు — i. సంఘమిత్ర భర్త అగ్నివర్మ;
ii. చారుమతి భర్త దేవపాలుడు.
- మనుమలు . — i. దశరథుడు;
ii. కుణాళుని కుమారుడు సంప్రతి;
iii. సంఘమిత్ర కుమారుడు సుమనుడు.

ముందు మాట

అశోక చక్రవర్తి రెండువేల సంవత్సరములకు పూర్వము జన్మించెను. మన మాతని గూర్చి పూర్వ గ్రంథముల వల్ల, బౌద్ధమత గ్రంథముల వల్ల తెలిసికొనగలము. 1750 సంవత్సరమున నొక క్రైస్తవ మతాచార్యుడు ఢిల్లీలో ఒక అశోక స్తంభమును కనుగొనెను; కాని దానిపై నున్న లిపి ఆతనికి బోధపడలేదు. అప్పటినుండి అనేక అశోక స్తంభములు కనుగొనబడెను; కాని లిపి మాత్రము పరిష్కరింపబడలేదు. చరిత్రకారులు అతి పరిశ్రమపైన 1837వ సంవత్సరముగాటి కా లిపిని పరిష్కరించ గలిగిరి. అనంతరము చరిత్రకారులు స్థూపములపైన, స్తంభములపైన, పూర్వావశేషములపైన, శిలాఫలకముల పైన చెక్కిన శాసనములను, ప్రకటనలను చదివిరి. ఆ కృషి ఫలితముగ వారు అశోక చరిత్రను సవివరముగ రూపొందింప గలిగిరి. ఆ మహా చక్రవర్తి గొప్పతనము, ధర్మదీక్ష చరిత్రకారుల మెప్పు పొందులే గాక, ఈ ప్రపంచమున అంతటి మహా చక్రవర్తి మరొకరు పుట్టలేదని వారికి నమ్మకము కలిగించెను.

స్వతంత్ర భారత మిప్పుడు తన పూర్వపు ఔన్నత్యమును సంపాదించవలెనని ప్రయత్నించుచున్నది. భవిష్యత్తెల్ల పుడు గత విజ్ఞానముపై ఆధారపడి యుండును. మన దేశ గత చరిత్రలో అశోకుని జీవితము చాల ప్రఖ్యాతి గాంచి యుండెను. అట్టి చరిత్రను నేను నా శక్తికొలది వివరించ

యత్నించితిని. ఆ మహా చక్రవర్తి ఔన్నత్యమును కండ్లక
కట్టినట్లు వివరించగల నైపుణ్యము నా కలమునకు లేదన
విషయము నాకు తెలియును. అయినప్పటికి, చదువరులకు ఈ
పుటలు చదివిన తరువాత సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వమున
వెల్లడించిన మహాన్నత తత్త్వధర్మమును, అహింస, స్వాస్థ్య
పరిత్యాగములను ప్రవచించిన సిద్ధాంతములతో నేటికన్న
ఎక్కువ ఖ్యాతి సంపాదించునట్లుగ భావి భారత దేశమున
రూపొందించ వలయునను భావము కలిగిన నా కృషి ఫలించిన
దని సంతోషించెదను.

ముఖ్యముగ, ప్రఖ్యాతిగాంచిన చరిత్రకారులకు, ఈ రచనక
నాకు సహకరించిన వారి ఉత్తమ గ్రంథములకు, అనగా
డాక్టరు రాధాకుముద ముఖర్జీ, డాక్టరు డి. ఆర్. బండార్కరు
డాక్టరు సురేంద్రనాథసేన్, విన్సెంటు స్మిత్ గార్లు వ్రాసిన
అశోక చరిత్రలకు నా కృతజ్ఞతాభి వందనములు.

— ర చ య త.

శ్రీ య ద్ధి ఆ శో త

1. ఆశోకుడు సంహసన మెత్కుట

అనేక వందల సంవత్సరములకు పూర్వము, గంగానదీ తీరమున పాట్నా నమిషమున ఒక పెద్ద నగరము వెలసెను. ఆ నట్టణము పొడవు ఎనిమిది మైళ్లు; వెడల్పు రెండుమైళ్లు. చగలిము చుట్టు కొయ్యతో నిర్మించిన ఎత్తగు ప్రాకార ముండెను. ఆ ప్రాకారము చుట్టు నాల్గవంతుల మూలల వెడల్పు, ముప్పది మూడు లోతుగని కందక ముండెను. ఆ కందకమును గంగా నదెల్లప్పుడు నీటితో నింపి యుంచెడిది. కోటలో ప్రవేశించుట కా కందకముపై అరువదినాల్గు ద్వారములుండెడివి. ఆ కోటకు ఎత్తగు ఐదువందల దెబ్బది బురుజులుండెను. ఆ బురుజులపై నుండి రక్షకభటు లెల్లవేళల పహరా ఇచ్చుచుండెడివారు. శత్రువులపై బాణము లెక్కు పెట్టి విడచుట కనువుగ ఆగోడలో వంతుకొలది కంతలుండెను. రక్షకభటు లెల్లప్పుడు కోట గోడపై ఒక బురుజునుండి మరి యొక బురుజునకు మారుచు పహరా ఇచ్చుచుండెడివారు.

అది చాల అంతమైన నట్టణము. ఇండ్లన్నియు కొయ్యతో నిర్మించబడి, రంగు రంగుల చిత్రములతోను, నుందరమగు అలంకారములతోను చూడ ముచ్చట గొల్పు

స్త్రి య ద ర్శి అ శో త్ర

1. ఆశోకుడు సింహాసన మెక్కుట

అనేక వందల సంవత్సరములకు పూర్వము, గంగానదీ తీరమున పాట్నా నమిషమున ఒక పెద్ద నగరము వెలసెను. ఆ పట్టణము పొడవు ఎనిమిది మైళ్లు; వెడల్పు రెండుమైళ్లు. నగరము చుట్టు కొయ్యతో నిర్మించిన ఎత్తగు ప్రాకార ముండెను. ఆ ప్రాకారము చుట్టు నాల్గి వందల మూలల వెడల్పు, ముప్పది మూలల లోతుగల కందక ముండెను. ఆ కందకమును గంగా నదెల్లప్పుడు నీటితో నింపి యుంచెడిది. కోటలో ప్రవేశించుట కా కందకముపై అరువదినాల్గు ద్వార ములుండెడివి. ఆ కోటకు ఎత్తగు ఐదువందల డెబ్బది బురుజు లుండెను. ఆ బురుజులపై నుండి రక్షకభటు లెల్లవేళల పహరా ఇచ్చుచుండెడివారు. శత్రువులపై భాణము లెక్కు పెట్టి విడచుట కనువుగ ఆగోడలో వందలకొలది కంఠలుండెను. రక్షకభటు లెల్లప్పుడు కోట గోడపై ఒక బురుజునుండి మరి యొక బురుజునకు మారుచు పహరా ఇచ్చుచుండెడివారు.

అది చాల అంచమైన పట్టణము. ఇండ్లన్నియు కొయ్యతో నిర్మింపబడి, రంగు రంగుల చిత్రములతోను, నుందరమగు అలంకారములతోను చూడ ముచ్చట గొల్పు

చుండెడిది. అదియే అంశమగు పాటలీపుత్రము; మగధ సామ్రాజ్యమునకు ముఖ్య పట్టణము. చక్రవర్తి అజాత శత్రుఘ్న తన ముఖ్య పట్టణమును, “విష్కత్తులో ఈ నగరము హిందూ దేశమున మొట్ట మొదటి పట్టణమై, భారతీయ నాగరికతకు, విజ్ఞానమునకు కేంద్రమగును” అను బుద్ధ భగవానుని ఆశీర్వాచనమును బడస నిర్మించెను.

మౌర్య చక్రవర్తులకీ పట్టణమే నివాసము. రాజ ప్రాసాదము నగర మధ్యమున నుండెడిది. ఆ ప్రాసాదములో దారు నిర్మితములగు ఏడు భవంతులుండెను. పెద్ద పెద్ద స్తంభములు, ఎత్తగు విలువంపైన సరంబీలుగలిగి లక్క పూయబడి, వెండి బంగారములతో అలంకరింపబడి యుండెను. కొన్ని వందల సంవత్సరముల అనంతరము, చైనా రాయబారి పాహియాన్ ఈ పట్టణమును దర్శించినపుడు, అందు రాజ ప్రాసాదమును చూచి ముగ్ధుడయ్యెను. “బ్రహ్మాండమగు ఈ కట్టడములు మౌనవ నిర్మితములు కావు. ఏ భేతాశునివంటి భూతము సహాయముననో మగధ చక్రవర్తి దీని నిర్మించి యుండ వచ్చును” అని ఆతడు వ్రాసుకొనెను. మగధ చక్రవర్తుల రాజ ప్రాసాద మంతటి దివ్య భవనము.

క్రీస్తుకు రెండు వందల ఏబది సంవత్సరముల పూర్వము మగధ చక్రవర్తి బిందుసారుడు ఈ రాజ ప్రాసాదముననే నివసించెను. ఆతని రాజ్యము ఆఫ్ఘనిస్థానము (గాంధారము) నుండి మైసూరు వరకు వ్యాపించి యుండెను. రెండు సరిహద్దు రాష్ట్రములకు ఇద్దరు యువరాజులు రాజ ప్రతినిధులుగ

నుండిరి. రాకుమారుడు సుషిముడు రాజ్యమునకు డేతైర హద్దులో నున్న తక్షశిలకును, రాకుమారుడు అశోకుడు దక్షిణ సరిహద్దులో నున్న రాష్ట్రముగు ఉజ్జయినికిని రాజ ప్రతినిధులుగ నుండెడివారు.

సుషిము యువరాజు తన రాచ కార్యములందు ప్రమత్తుడై యుండెను. తన ఉద్యోగులు ఏది చేసినా దాని నెల్ల సమ్మతించుచు, ఏమి చెప్పినా దానినెల్ల విస్వసించుచుండెను. రాజోద్యోగులూ అవకాశమును తీకొని, యధేచ్ఛగా ప్రవర్తించజొచ్చిరి. ప్రజలకు యువరాజు దర్శనము అందని పండా యెను. సుషిము డెల్లపుడు నాట్య సంగీతములతోను, మధుపానముతోను కాలము గడుపుచుండెను. ఈతడు రాజునకు పెద్దబిడ్డ. కొలది కాలములోనే మగధ సింహాసనము నదిష్టింప వలసియుండెను. ఈతనికి ప్రజల మొరాలకించుట కప్పడుమాత్ర మవకాశ మెక్కడుండును.

తక్షశిల ప్రజ లెంతమాత్రము భరించలేక, “ఇట్టి రాజ ప్రతినిధి మాకవసరము లేదు; ఆతనాశ్చలను మేమెంత మాత్రము తలదాల్చ జాలమని” తిరుగుబాటు చేసిరి.

తిరుగుబాటు వార్త పాటలీ పుత్రమునకు వార్తాహరుని ద్వారా తెలిసెను. అతడన్ని విషయములు రాజసభలో విన్న విగచెను. సరిహద్దు రాష్ట్రమున శాంతి భద్రతల నెలకొల్పుటకు తక్షణమే సైన్యమును పంపవలసినదిగా చక్రవర్తిని కోరెను.

రాజాజ్ఞయైనది. చతురంగ బలములు బయలు వెడలు సిద్ధముపబడెను. మహాసముద్రమువంటి ఆ సైన్యమున కెవ్వరు నాయకత్వము వహించగలరు ? రాజెవరిని విశ్వసించవలెను ?

బిందుసార చక్రవర్తి ప్రధాన మంత్రి ఖల్లాటకుని సలహా అడిగెను. యువరాజు అశోకుడు అన్ని విధముల సమర్థుడు ఆతని తప్పు మరెవ్వరిని నమ్మరాదని ప్రధాని సలహా.

కాని, యువరాజు అశోకుడు వయసున చాల చిన్నవాడు. అంత మహా సైన్యమును నడిపించు టాతనికి సాధ్యమగునా ? భవిష్యత్తు నాధువులకు, సన్యాసులకు తెలియును. కాన, అశోకుని భవిష్యత్తును తెలిసుకొనవలెనని, చక్రవర్తి పింగళవత్సుడును సన్యాసి వస్త్ర కేగెను. పింగళవత్స మహా ఋషి అశోకుని జాతకమును చూచి, “అశోకు డ్నివిధముల సేనానాయకుడుగ నుండుటకు తగినవాడు. ఆతని కా ప్రజ్ఞ, సామర్థ్యములు కలవని” చెప్పెను.

మహాముని పింగళవత్సుడు చెప్పిన దెన్నడును కల్ల కా లేదు. ఉజ్జయిని నుండి అశోకుని, చక్రవర్తి పాటలీపుత్రము పిలిపించి, సైన్యము నంతను ఆతనాధీన మొనర్చెను. అంతట అశోకుడు తన మంత్రి రథగుప్తుని వెంట నిడుకొని, బంగారు జలతారుతో అలంకరింపబడిన ఏనుగు నెక్కి తక్షశిలకు బయలుదేరెను. ఆ సమయమున శంఖనాదము చేయ బడెను. వాన కురిసిస్తలు పుష్పములు నెద జల్లబడెను. యుద్ధమునకు వెడలు సైనిక విన్యాసమును చూచు ప్రజా సమూహముతో పుర కీధులన్నియు క్రిక్కిరిసెను.

మధ సైన్యము పురోగమించుచుండెను. అలగ్జాం డరు చక్రవర్తి ఎదిరించుటకు సాహసమానక, పంజాబు నుండియే తన సైన్యమును వెనుకకు మరల్చుకోవలసిన స్థితిని కల్పించిన ఆ అజేయమైన సైన్యమే ఇది. తక్షశిలలోని ఆ కొద్దిమంది తిరుగుగాలుదాల్లు ఎదిరించుటకు శక్యమా? వారు పారిపోయిరి. పట్టణమున ప్రశాంతి నెలకొల్పబడెను. అంతట అశోకుడు కొలువు దీర్చి ప్రజల రాంబించెను. తమ బాధలను నివేదింప గోరెను. తమ అసంతృప్తికి కారణములను తెలుప వలసినదనెను.

“మాకు వేరొక యువరాజు కావలెను. రాకుమారుడు సుషిముని పాలనలో మాకు ఆలన పాలన లభించుటలేదు. మమ్మతి బాధలనుండి గాని, మితిమీరుచున్న రాజోద్యోగులు పెట్టు క్రూరబాధలనుండి గాని కాపాడుటకు స్రయత్నించుటలేద”ని ప్రజలు విన్నవించిరి.

ఈ వార్త పాటలీ పుత్రము చేరెను. ఆ రోజులలో రాజులు ప్రజారంజనమే ప్రథమ కర్తవ్యముగా భావించెడి వారు. శ్రీ రామచంద్రుడు తన ప్రజల సంతృప్తి పరచుటకు సీతాదేవిని అరణ్య వాసమున కంపెను. బిందుసార చక్రవర్తి యును సుషిముని పాటలీ పుత్రమునకు తిరిగి రావరసినదని, నాటి నుండే అశోకుడు తక్షశిల కుపరాజు కావలెయునని ఆజ్ఞాపించెను.

చక్రవర్తి ఆజ్ఞను సుషిముడు మన్నించవలెను కనుక, పాటలీపుత్రమునకు తిరిగివచ్చెను.

కాని, సుషిముడు తన అలవాట్లు మార్పుకోజాల
డయ్యెను. సౌఖ్యప్రియుడగు ఆ యువరాజు అహంకార ప్రవ
ర్తన రాజాస్థానములోని ప్రతివారికి అసహ్యము కలిగించెను.
ఒకరోజున చక్రవర్తి, “కుమారా! నీ ప్రవర్తన మార్పుకొన
వలెను. లేనియెడల ముందు నీవు సుగంధ సింహాసనము నధి
ష్టించినపుడు, ఇట్లు సంతృప్తినొందిన ప్రజలలో శాంతి భద్ర
తల నెలకొల్పజాల” వని యువరాజును హెచ్చరించెను.

అయినను, సుషిముడు తన ప్రవర్తనను సరిదిద్దుకొన
లేకపోయెను. బిందుసారుడు ఆతనిని గూర్చి మానసికముగ
చాల వ్యధ చెందుచుండెడివాడు. కాని, కుమారుని సరిదిద్దు
దారి గాంచలేకపోయెను. రాజు వృద్ధుడయ్యెను. కుమారుని
గూర్చిన ఆ మనోవ్యధతో ఆతని ఆరోగ్యము చెడిపోయెను.
అస్వస్థుడై కొలది కాలమునకు చక్రవర్తి మరణించెను.

సుషిముడు చక్రవర్తికి పెద్దబిడ్డ; సింహాసనమునకు
వారసుడు. అయినను మంత్రులకు, సభికులకు, ప్రజలకు
మాత్ర మాతనియందు ప్రీతి లేకుండెను. ప్రధానమంత్రి ఖల్లా
టకుడు మంత్రిమండలి సమావేశపరచెను. సుషిముడు రాచ
కార్యముల నిర్వహించుటకు తగడని, ఆతని సోదరుడు
అశోకుడు చక్రవర్తిగ నుండుటకు తగినవాడని మంత్రిమండలి
నిర్ణయించెను. ఆ నిర్ణయము ప్రకారము ప్రధాన మంత్రి
ఖల్లాటకుడు వార్తాహరునిచే తక్షణికు ఒక జాబు సంపెను.

అశోకుడు వార్తాహరుని తెల్లని దుస్తులకు వెరడు
పొందెను. భయపడెను. ఒణకుచు జాబందుకొనెను. ఆ జాబు

ప్రధాని ఖల్లాటకుడు వ్రాసినది. ఆ జాబునందు, “రాజాధి రాజు, రాజమూర్తాండులు, రాజ ప్రతాపులునగు బిందుసార చక్రవర్తులుంగారలు దివంగతులైరి. కాని, మనమిపుడు విచారించుటకు వ్యవధిలేదు. ఎందువల్లనన, సరిహద్దులందు మన శత్రులు పొంచి యుంజిరి. ప్రజల ప్రాణ ధనముల సంరక్షణకు సింహాసనము వెలితిగ నుండరాదు. సామ్రాజ్యమును పరిపాలించుట సామాన్యము కాదు. ఇంతటి సువిశాలమగు సామ్రాజ్యమును సుషిముడు పరిపాలించుట ఎంత వరకు సాధ్యమను విషయమున మాకు పాలు పోకున్నది. కనుక, ఈ విషయమును గూర్చి జాగ్రత్తగా మిమ్మాలోచింప గోరెదము” అని యుండెను,

రథగుప్తుడా జాబును తీసికొని, ఆమూలాగ్రము చదివి “ఓ యువరాజా, మగధ సామ్రాజ్యపు ప్రధాన మంత్రి మిమ్ముల మగధ సింహాసనమెక్క వలసినదని ఆహ్వానించుచున్నాడు.” అని వివరించెను.

“సింహాసనము కొరకు నా అన్నతో పోరాడవలసి యున్నదా?” అని అశోకుడనెను.

“రాజ్యమునకై అన్నదమ్ములు తగవులాడుట చరిత్రకు త్రొత్తగాదు. ప్రజల శాంతి సౌఖ్యములకై సుఖలాలనుడు, నిరంకుశుడు అగు ప్రభువును, ఆతని జ్ఞాతిదేశము నుండి వెళ్లగొట్టిన విషయము మనకు మహాభారతమున కాన్పించుచున్నది. ప్రజాక్షేమమునకు బాంధవ్య మడ్డు రాకూడదు.”

అశోకుడు రథగుప్తుని సుహృద్ ప్రకారము తన సైన్యమును సంతను సమాయత్త పరచి, ముఖ్య నగరముపై నడువసాగెను.

రాజార్హతగల సుషిముడు తన తమ్ముడు అశోకుడు ముఖ్య పట్టణముపై సైన్యముతో దండెత్తి వచ్చుచుండెను వార్త మొట్ట మొదట నమ్మలేక పోయెను. కాని, తన వేగుల వారా వార్తను ధ్రువపరచిరి. అంతకితో తన సంశయము లడిగెను. “ప్రియ సోదరా, సుస్వాగతం. సైన్యమును నగరము వెలుపటనే శిబిరములందు విడిది చేయింపుము. నీవు పట్టణము లోనికి రాగలవాడవు.” అని సుషిముడు అశోకునకు వార్త సంపెను.

“నేను పట్టణమును ముట్టడించుటకు వచ్చితిని; కాని, అందు ప్రవేశించుటకు కాదు.” అని అశోకుడు ప్రత్యుత్తర మంపెను.

సుషిముని అనుమానం ఇక పూర్తిగ తీరిపోయెను. దాడి నెదుర్కొనుటకు సిద్ధపడెను. గంగానది ఒడ్డున సుషి ముని సైన్యములు అశోకుని సైన్యముతో తలసడెను. రణ భేరులు మ్రోగింప బడెను.

ఆ యుద్ధమున సుషిముడు చంప బడెను. అశోకుడు మగధ సామ్రాజ్యమునకు చక్రవర్తయెను.

అశోకునకు పట్టాభిషేక ప్రయత్నములు జరుగు చుండెను. రాజు రాణితోకూడా సింహాసనమును అధిష్టించుట సంప్రదాయము. ఉజ్జయినికి వార్త పంపిరి. అశోకుని ప్రథమ

భార్య శాక్యకుమారి దేవి తన పిల్లలతో, విదిశా నగరమున తన పుట్టింట నుండెను. ఆమె తన భర్త వ్రాసిన జాబు చూచి “నా తండ్రి వైశ్యుడు. నేను రాజసింహునిసముపై కూర్చొన్న అలవాటు లేని దానిని. అదియును గాక, నేను శాక్య వంశ మున పుట్టితిని. శాక్యులు సింహునిసమును అధిష్టించుట మన స్కరించని పని. సామాన్యులవలె యుండుటకే వారి రివాజు. డయ్యించి, ప్రశాంతమగు నన్ను నా పిల్లలతో నుండుటకు అనుమతించ కోరుచున్నాను.” అని సమాధాన మంపెను.

అశోకుడు తక్షశిలకు పోవు మార్గ మధ్యమున, కౌశాంబీ నగరమున మరియొక కన్యను వివాహమాడెను. ఆమె పేరు కారువాకి. ఆమెను తోడ్కొని వచ్చుటకు వార్తాహారులు కౌశాంబికకు వెడలిరి. కారువాకి కురువంశ సంజాత. ఆమెకు కుటుంబ కలహమున్న తగని భయము. తన కురు కులములోనే కుటుంబ కలహము రాజవంశ నిర్మూలనమునకు దారి తీయుట ఆమెకు తెలిసిన విషయము. అశోకుడును కుటుంబ కలహమునకు తలపడెనని తెలిసికొన్నది. అందు వలన, “ఓ మహారాజా! నాకు రాణిగ నుండుటకు తగిన జ్ఞానము లేదు. రాచ కార్యములందుకను చిక్కులు గ్రహించుటకు, చతురతతో తగు సలహాలిచ్చుటకు నే నంత చదువు కొన్న దాననుగాను. కనుక, నా కుమారుడు తీవరుని పరి పూర్ణ మానవునిగ మలచు కొనుటకు, ప్రశాంతముగ జీవ యాత్ర సాగించుటకు అనుగ్రహించ వలసినదని, ఆశీర్వాదించ వలసినదని వేడుచున్నాను.” అని మహారాజునకు కారువాకి జాబు వ్రాసెను.

శాస్త్ర కుమారిదేవి, కారువాకియును మగధ వచ్చుటకు నిరాకరించుటచే, సింహాసనాన్ని తనై తిరిగి వివాహము చేసికొనవలసి వచ్చెను. నూతన మహిషి అసంధిమిత్ర) మగధ సామ్రాజ్యమునకు రాణి అయెను.

అశోకు డాతని ఇరువది నాగవ సంవత్సరమున మహా వైభవముగ మగధ సింహాసనమును అధిష్టించెను.

2. తిష్యుని రాజ ప్రతినిధిగ నియమించుట

అశోకునకు తిష్యుడను తమ్ముడు కలడు. చిన్నతనము నుండియు ఆతడు కొంటె కోణంగి. తండ్రి మరణముతో కొంత కాలముపాటు బెంగతో విచారముగ నుండెను. క్రమేపి బెంగ తగ్గి మామూలు స్థితికి వచ్చెను. అప్పటి నుండి అతని కొంటె తనముచే, మగధ ప్రజలు అలభడ పడుచుండిరి. రాజసభలో రోజుకొక పితూరి తిష్యునిపై వినుపించుచుండెను.

—“ఓ రాజా ! తిష్యుడీ రోజున నా కపకారము చేసెను.”

—“ఓ రాజా ! తిష్యుడీ దినమున నన్నిట్లవమానించెను.”

—“ఓ రాజా ! తిష్యుడీ పూట నన్నీ రకముగ దూషించెను.”

ఇట్లనుక్షణము పితూరీలు ఎక్కువయ్యెను. దానితో అశోక చక్రవర్తి తీవ్రముగ ఆలోచింప వలసివచ్చెను. అతడు

సింహాసనమునకు వచ్చుచునే ఒక సోదరుని చంపవలసి వచ్చెను. తిరిగి వెంటనే మరొక సోదరుని శిక్షించిన ప్రజలకు తన యందుగల సదభిప్రాయము పోవును. కాని, తాను చక్రవర్తిగుటవల్ల, ఇట్టి దుండగములు ముందు జరుగకుండ జాగ్రత్త తీసికొనవలసి యుండెను. అందుకై మంత్రి మండలితో సంప్రతించెను.

రథగుప్తుడు కడు సూక్ష్మయిద్ధి కలవాడు. తక్షణము అతడొక ఉపాయమును సన్నెను. సభాని ఒకరోజున తిమ్మని దర్బారునకు తీసికొని వెళ్ళెను. అప్పుడు దర్బారు సందేహితులైరి. “యువరాజా! మీ పెద్దన్నగారు ఆనారోగ్య వంతులైన, నీవు రాజకార్యముల చక్కబెట్ట గలవా?” అని రథగుప్తుడు తిమ్మని ప్రశ్నించెను.

“చక్క బెట్టలేకేమి?” అని తిమ్మడు జవాబిచ్చెను.

“మంచిది. నీవు సింహాసన మెక్కుదువా?”

“తప్పక. నన్ను చక్రవర్తిగ నియమించినపుడు నేను సింహాసనముపై కూర్చొనవద్దా?”

“మంచిది. మీరు సింహాసనముపై కూర్చొన్న చూడ వలెనని కుతూహలముగ నున్నది. కూర్చొనుడు. ఎట్లుందురో చూతును.”

“నే నెట్లుంటినో చూడిప్పుడు” అని తిమ్మ సింహాసనముపై కూర్చొని చెప్పెను.

“సింహాసనమునకు నీ వెంతయు తగియుంటివి. మొట్ట మొదటి రోజున సభికుల నుద్దేశించి, ఏమి చెప్పవలచితివి?” అని గడ్డమంటి బుజ్జగింపుగా రథగుప్తు డనెను.

“నీవు నా గురించి ఏమనుచుచుంటివి? నేను మాట్లాడ లేననా నీ అభిప్రాయము. ఇక విను. నా ఉపన్యాసము.” అని తివ్య ఉపన్యాస మిచ్చుటకు మొదలిడెను. “సభికులారా! షకార్య వంశపు చక్రవర్తి, శేజోవంతుడు, సర్వగుణ సంపన్నుడగు అశోక చక్రవర్తి ఇస్స డారోగ్యముగ లేడు. సువిశాలమగు ఈ సామ్రాజ్య భారము నేను వహింపవలసి వచ్చెను. భారమగు ఈ రాజ్య పాలనమున మీరందఱు సహకరింతురని ఆశించుచుంటిని. మీ శక్తి, సహకారములందు నాకు విశ్వాసము కలదు.”

అని అనుచుండగానే ఇంతలో అశోకు డచ్చటికి వచ్చెను. తివ్యుని అంత్యోపన్యాసమును వినెను. “ఏమిది? నీవు నాపై కుట్ర చేయుచుంటివా! భటు లెక్కడ? తక్షణము వీరిద్దరిని బంధించుడు.” అని ముఖము చిట్లించి కోపముతో గట్టిగ అరచెను.

చక్రవర్తి చప్పట్లు చరచెను. పరుగు పరుగున స్త్రీ రక్షకులు వచ్చి, రథగుప్తుని తివ్యుని పట్టుకొని చెరశాలకు తీసికొని వెడలిరి.

రాజమాత సుభద్రాంగికి ఈ వార్త తెలిసిన వెంటనే అశోకుని కడకేగెను. “కుమార, అశోక, తివ్య నీ తమ్ముడు. ఆతని శిరచ్ఛేదము చేయించుకు. ఆతడేమైన పొరబాటు చేసిన దయ్యయించి మరచిపొమ్ము. నే నాతనికై ప్రాణభిక్ష వేడుచున్నాను.” అని అతడిన వదనయై వచించెను.

“అమ్మా, భయపడకు. నే నాతని దుండగముల అదుపులో పెట్టవలెను. రాజు తయ్యుడు దుండగములతో కాలము వెళ్ళబుచ్చుచుండిన, రాజ్య వ్యవహారముల పట్టించుకొను వారినికెవ్వరు ? అని చిరునవ్వుతో అశోకుడు తల్లితో వచించెను.

నరకాలయ మను పేర అశోకుడు స్వయముగా కట్టించిన ఖైదొకటి కలదు. దానికి చీకటి కొట్టను ప్రసిద్ధి కలదు. అన్ని విధములగు చిత్రహింసలకు తగు ఏర్పాటులందు గలవు. దాని యందే అశోకుడు తిమ్మని ఏడురోజుల వరకు బంధించెను. ఇంతలో ఆతనికి పిచ్చెత్తు చిహ్నము లగుపించెను. ఏడురోజుల తరువాత ఆతని రాజ్యసభకు గొని నచ్చిరి. అప్పుడాతని శరీరము శుష్కించి, సుమారుగ మతిచెడి యుండెను. ఆతని ముఖము చూచి, పోల్చుటకుకూడ ఎంతమాత్రము ఆనవాలు దొరకకుండ, ఆతడు మారిపోయెను. “ఓ యువరాజా, నీవిచ్చుడు సరిగ రాచకార్యముల నిర్వర్తించ గలవని తలంచుచుంటిని.” అని తిమ్మని చూచి, చిరునవ్వుతో అశోకుడనెను.

తిమ్మడు పగటి వెలుతురును చూడలేకుండెను. ఆ వెలుగున కాతని కండ్లు మిరుమిల్లు గొలుపు చుండెను. వెలుతురు చూడ లేక రెండు చేతులతో కండ్లు మూసుకొనెను. “ఓ రాజా, నీవు నన్నేమి చేయుమని శాసించినను, శిరసా వహించి చేయుదును. దయయుంచి నన్ను మాత్రము తిరిగా నరక కూపమునకు పంపవలదు.” అని దుఃఖించుచు గద్గద స్వరముతో వేడుకొనెను.

“మంచిది. నిన్ను తక్షశిల రాష్ట్రమునకు రాజ ప్రతినిధిగ నియమించుచుంటిని. ఇకనుండి నీవు తక్షశిలకు ఉపరాజువు.” అని అశోకుడనెను.

సభికులందఱు చక్రవర్తిని మెచ్చుకొనిరి. ఉత్సాహముతో కఠితాశ ధ్వనులు చేసిరి. ఆ మరుసటి రోజుననే తిమ్మడు తక్షశిలకు బయలుదేరి వెడలెను.

అశోకుని అన్నదమ్ములలోకెల్ల చిన్నవాడు వీతాశోకుడు. ఆతనిని కూడా రాజ్యమున నేదైన బాధ్యతగల స్థానమున నుంచుటకు సంకల్పించి, మంత్రి రథగుప్తుని సలహా అడిగెను.

వీతాశోకుని నడవడి మంచిది. చక్కని చిత్రకారుడు; గాయకుడు. రాజ కార్యములం దాతనికి మనసు చొరబడదు. చదువు కొనుటయందు, నూతన విషయముల తెలిసికొనుటయందు అభిలాష నెండు. ఆతడు బౌద్ధుల త్రిపిటకములను ఘృణ్యముగా అధ్యయనము చేసి యుండెను. మండపములో చదువుకొనుచు ఎల్లప్పుడు ఇటు నటు తచ్చాడు చుండెడు వాడు. ఇట్లుండ ఒకరోజు ఉదయమున అద్దములో తనను తాను చూచుకొనెను. తన తలవెంట్రుకలు కొన్ని నెరసినట్లుండుట గమనించెను. చకితుడై వానిని గూర్చి దీర్ఘముగ ఆలోచించ మొదలిడెను. వయస్సును తెలియట కిది యొక చిహ్నము. వృద్ధాప్యమును చ్ఛాయ తెలియకుండగనే కబళించి వేయును. చావు పిమ్మట సద్గతి బడయుటకు, అప్పటి కప్పుడు సిద్ధ పడుటకు వ్యవదుండదను ఆలోచనలో వీతాశోకుడు మునిగి తేలుచు నిదురకూడ పోవుటలేదు. తానొకటి తలచు

చుండ, చక్రవర్తి వేరొకటి తలంచుచుండెను. ఒక రోజున చక్రవర్తి వీతాశోకుని రాజసభకు రావించి, “నీవేదైన రాజకార్యములందు నియుక్తుడ వగుట నా అభిమతము.” అని వచించెను.

“ఓ రాజా, నన్ను మన్నించుము. రాజకార్య నిర్వహణమందు నే వెవరిని కూరముగ శిక్షించలేను. ఇతరుల బాధించుట నాకు హితవులేదు. ఈ ప్రపంచము అశాశ్వతము. కాన, సస్యసింఛుటకు నిర్ణయించుకొంటిని. సత్య పథమును జేరుకొని ఆశీర్వ దించవలసినదిగ తమను కోరుచుంటిని.” అని వీతాశోకుడు చక్రవర్తికి విన్నవించెను.

వీతాశోకుడు రాజ్యసభనుండి తిన్నగ పాటలీ పుత్ర మందు ప్రసిద్ధ భిక్షువగు గిరిదత్తునివద్ద కేగెను. “ఓ బుద్ధ భిక్షూ, తమవద్ద సంఘదీక్ష నొంద దలచితిని. నా యందు దయయుంచి, దీక్షాస్వీకార ఘోషించవలసినది” అని యాతనిని వేడెను.

నాటి నుండి వీతాశోకుడు బౌద్ధ భిక్షువు.

3. కళింగ యుద్ధము

అశోక చక్రవర్తి సోదరుల సమస్యను చక్కబరచి, సామ్రాజ్య విస్తరణను గూర్చి యోచింపసాగెను.

కళింగ రాజ్యమును జయించు టాతని మొదటి తలంపు. కళింగ రాజ్యము మహానదికి దక్షిణ తీరమునుండి తూర్పుగా సముద్రము వరకు వ్యాపించి యుండెను. అది

చాల బలమగు రాజ్యము. కళింగ రాజ్యమందు అరువది వేల కాల్బలము, ఒక నెయ్యి అశ్వదళము, ఏడువందలు యుద్ధ గజములు ఎల్లప్పుడు పరరాజుల దండయాత్రలను ఎదుర్కొనుటకు సిద్ధముగ నుంచబడెను. అంత శక్తిగల రాజ్యమును సరిహద్దులో నుండనిచ్చుట క్షేమము కాదని తలంచెను. కళింగ రాజ్యముపై దండెత్తెను. వేలాది మగధ సైనికులు మహానదిని దాటి కళింగ రాజ్యమును ముట్టడించిరి.

యుద్ధ తంత్రమున మగధ సైనికులు అతి నిపుణులు. కళింగ సైనికులు వారి ధాటికి నిలువలేక పోయిరి. వేలాది సైనికులు హతులైరి. వేలాది వికలాంగులైరి. వారి రక్తముతో రణభూమి దొప్పదోగినది. కళింగ మోడిపోయెను. మగధ విజయమును వరించెను.

అశోకుడు విజయోత్సాహముతో, పట్టపు టేనుగుపై యుద్ధ భూమిగుండా వెడలెను. ఇరువైపుల వందలాది సైనికులు చచ్చి సడియుండిరి. అందు కొందరికి చేతులు లేవు; కొందరు కాళ్లు పోగొట్టుకొనిరి. మరి కొందరు బల్లెములతో గ్రుచ్చబడి యుండిరి. కొన్ని మొండెములకు తలలేలేవు. చావగా మిగిలినవారు బాధచే గిజ గిజ లాడుచు, మూలుగుచుండిరి. అశోకుడు చాల యుద్ధముల గూర్చి వినియుండెను. కాని, దృష్టి పారునంతవరకు ఎటు చూచిన పీనుగు పెంటలతోను, గాయములచే బాధనొందుచు, కుప్పలు కుప్పలుగ పరచినట్లు పడియున్న సైనికులతోను కూడిన అట్టి దృశ్యమును మున్నే యుద్ధమున కని విని యెరుగడు. ఆ దృశ్యమును

చూచిన తరువాత, రథగుప్తునితో, “చావగా మిగిలిన వారిని మనము రక్షించవలెను” అని అశోకు డనెను.

“మహారాజా ! మనము తప్పుక రక్షించ వలసినదే. కాని, ఇంత మందిని కాపాడుటకు తగు ఎర్పాటు లేమియు మనవద్ద లేవు. మనకు చాలా బౌద్ధములు, సరిచారకులు కావలసి యుండును” అని రథగుప్తుడు సమాధాన మిచ్చెను.

“అట్లయిన వీరందరు దిక్కులేని స్థితిలో ఇచ్చట మరణించ వలసినదేనా ?”

“మహారాజా, అటుల జరుగదు. ఇందందరు చనిపోరు. కొందరిని వారి బంధువులు వెతకి తీసికొనిపోయి సంరక్షింతురు.”

“బాధామయమగు నీ మూలుగుల నే విజానలను.”

“ప్రతి యుద్ధ పర్యవసానము ఇంతే. మీ తాత చుద్రగుప్తుడు అనేక రాజ్యముల జయించెను. ప్రతి యుద్ధమందు ఆతడిట్టి దృశ్యముల గుండావెడలి, పర రాజ్యముల స్వాధీన పరచుకొనెను.”

చక్రవర్తి దారి పొడుగున వికలాంగులై బాధచే మూలుగుచు పడియున్న సైనికుల చూచి, విచారముతో సమాధి నొందిన వానివలె సాగుచుండెను.

ససైన్యముగా చక్రవర్తి యుద్ధభూమిని గడచి, కళింగ రాజధానిలో ప్రవేశించెను. అస్పృశికి సంధ్యాసమయ మగుచుండెను నగర మంతయు దుఃఖమయమై మాటు మడగినట్లు నిశ్శబ్దముగ నుండెను.

మమనా డుదయముననే చక్రవర్తి దర్బారు సీసెను. అశోక చక్రవర్తి విజయ చిహ్నముగ బాకాలూది, విజయ భేరీలు మ్రోగించ బడెను. “మూర్ఖ సింహుడు, మగధ సామ్రాట్లు, సర్వ సద్గుణ సంయుతుడు, సర్వశక్తి సంపన్నుడైన అశోక చక్రవర్తి ఆసేతు హిమాచల సర్వంతము పరివ్యాప్తమైన మగధ సామ్రాజ్యములో కళింగ రాజ్యమును కలుపుకొనెను. రాజాధి రాజైన మన చక్రవర్తి దీర్ఘాయుష్మంతుడై వర్ణిల్లుగాక” అని ప్రకటనకారి వెల్లడి చేసెను.

సధ రాజ్య వ్యవహారము లారంభించుటకు ముందు, ఒక యువభిక్షు సధలోప్రవేశించి, “చక్రవర్తి దీర్ఘాయుష్మంతుడగుగాక!” అని ఆశీర్వాదించెను.

“ఓ భిక్షూ, మీ కోర్కేమి?” అని చక్రవర్తిడిగెను.

“ఓ రాజా! నేను యుద్ధభూమినుండి వచ్చుచుంటిని. యుద్ధమందు మరణించిన వారెందరో, వికలాంగులై గాయములతో బాధపడుచున్న వారెందరో లెక్కించి వచ్చితిని. లక్షమంది చనిపోయిరి. లక్షా ఏబదివేల మంది ప్రమాదమగు గాయములచే బాధ పడుచుండిరి. అందులగూర్చి మిమ్మొక ప్రశ్న వేయవచ్చితిని. మీరిందొక్కనినైనను వాని బాధనుండి తప్పించ లేనపుడు, ఇతమందిని గాయములతో బాధించుటకు మీకుగల హక్కేమి? ఈ రెండు లక్షల ఏబదివేల మంది బంధువులు వారి దురదృష్టమునకు విచారించుచుండ, ధర్మరాజ్య సంస్థాపన నిమిత్త మిచ్చట కొలువు తీర్చుచుంటి

ననుచుంటివి. ఎందుకీ దొంగసటన ? ఏల ఈ ఆత్మవంచన ?” అని ప్రశ్నించెను.

అశోకుని కళ్లు జేగురించెను. సభికులు భయమందిరి. “ఓ భిక్షూ, జాగ్రత్త; నీ వెవరితో మాట్లాడుచుంటివో తెలుసుకు మాట్లాడుము” అని రథగుప్తుడు హెచ్చరించెను.

కాని, భిక్షు చలించలేదు. “ప్రధానామాత్యులు దీర్ఘాయుష్కంతు లగుదురుగాక ! ఓ ప్రధాని, నీవు మరచితివి. సత్య మెవరిని గౌరవింపదు. నాకేది అధర్మమో, చక్రవర్తికి గూడ అదే అధర్మము. నేను భిక్షును. ధర్మబోధ చేయుటే భిక్షు ధర్మము” అని తెల్పెను.

“నీవు చాల కుర్రవాడవు. నీవు మాట్లాడు మాటల వలన నీకొచ్చు ముష్పను నీవు గ్రహించలేకున్నావు. నిన్ను హెచ్చరించుచుంటిని. శ్రుతి మించకమునుపే నిన్ను నీవు సరి దిద్దుకొమ్ము” అని భిక్షుని రథగుప్తుడు మందలించెను.

నేనొక భిక్షువును. సత్యారాధకుడను. నిజమాడుట అపరాధమైన, నే నపరాధిని. అట్లైన నాకెట్టి శిక్ష విధించినను అనుభవించుటకు సిద్ధముగ నుంటిని” అని భిక్షు జవాబిచ్చెను.

అశోకునికి ఎంతమాత్రము సంహించజాలక పోయెను. “భటులెక్కడ ? ఈ వాచాలుని తీసికొని వెడలి నరకాలయపు చీకటి కొట్టులో బంధింపుడు” అని మేఘమువలె గర్జించెను.

భిక్షువు చిరునవ్వునవ్వెను. ధర్మమును బెదరింపులతో అణచలేవు. నీవు నన్నెంతకాలము ఛెరలో నుంచగలవు ? జీవితము క్షణభంగురము. అశాశ్వతమగు ఈ ప్రపంచములో

నీవుగాని, నేనుగాని ఉట్టికట్టుకు ఊరేగలేము. కాని, ధర్మ మెల్ల కాలము నిల్చియుండును.”

ఎంతసాహసము! అంత నిర్భయముగ చక్రవర్తి ఎదుట ఎటుల మాట్లాడెను! అశోకుడు తన ఆజ్ఞను మార్చెను. “అహంకారియగు ఈ భిక్షువును సలసల కాగు చమురులో వేపుడ”ని శాసించెను.

మరల భిక్షువు బిగ్గరగా నవ్వెను “చక్రవర్తి దీర్ఘాయుష్మంతుడగుగాక!” అని నెమ్మదిగా ఆశీర్వాదించెను.

భటులా భిక్షువును బైటకు గొనిపోయిరి. చీకటివలె, నిరుత్సాహ మా సభనంతను ఆవరించెను. యుద్ధమందు ప్రత్యేక నైపుణ్యము చూపిన సరదారులకు చక్రవర్తి బహు మతులిచ్చి, సభ చాలించెను.

4. బౌద్ధమత స్వీకారము

మధ్యాహ్నమాయెను. రాజు రథగుప్తునితో రాజ్య వ్యవహారములు సమాలోచన చేయుచుండెను. అంతలో భటు డొకడు పరుగెత్తుచు వచ్చెను. “స్రభూ, అంతయు వింతగా నున్నది. కాగుచున్న చమురులో భిక్షువునుసడ ద్రోసితిమి. కాని, భిక్షువునకు చుర్రుమనలేదు.” అని విన్నవించెను.

“ఏమంటివి!”

“అవును, మహారాజా, చెప్పినది నిజము. మే మెప్పుడు
ఘట్టి దృశ్యమును చూడలేదు.

“నుంచిది; మహాప్రభూ! మనమే వెడలి స్వయముగ
ఆ విషయమును తెలిసికొందము.” అని రథగుంపు డనెను.

చక్రవర్తి బయలుదేరెను. అంగరక్షకులు బాచులుతీరి
జాగరూకులై వెంబడించిరి. అశోకుడిట్లు గుడారముల దాటి,
‘మనహా’ యను భిక్షుని శిక్షించుచున్న ప్రదేశమునకు వెడ
లెను. గుటుగూడిన ప్రజలు వైదొలగి చక్రవర్తికి దారిచ్చిరి.
అశోకు డంత ముందునకు వెడలెను.

బహిరంగ స్థలమున తాత్కాలికముగ ఇటుకలతో నొక
పొయ్యి కట్టిరి. దానిపై నూనెతో ఒక మండిగ నుంచిరి.
పొయ్యి మండినది. నూనె మరగినది. ఆ మరుగు నూనెపై
భిక్షువు యోగాసనస్థుడై కూర్చొని యుండెను. కాని, మంట
శగకూడ ఆతనికి సోకుటలేదు.

చక్రవర్తి తనకండ్లను తానే నమ్మలేకుండెను. వెంటనే
పొయ్యార్పించెను. భిక్షుని భటులా పాత్రనుండి దింపిరి.
చక్రవర్తి చేతులు కట్టుకొని, ఆతనిముందు మోకరించి,
“ఓ భిక్షూ, ఈ దీనుని మన్నింపుడు. మీయెడ తీరని అప
చారము చేసితిని.” అని వేడుకొనెను.

భిక్షు కండ్లు తెరచి, బాలునివలె చిరునవ్వు నవ్వుచు,
“నిన్ను నీవే అవమానపరచుకొంటివి. ఓ రాజా, నీ శక్తిపై
నీ కెక్కువ విశ్వాసము కలదు. అందుచే నిన్ను నీవే మరచి
తివి. నీవు డంబముగ చెప్పకొను శక్తి, వట్టి పశుశక్తి కాని

మరొకటికాదు. అట్టి పశుశక్తి నైతికశక్తిని జయింపజాలదు. అనేక రాజ్యములు వెలసినవి, కూలినవి. ఎందరో సేనానులు ఎన్నియో రాజ్యముల జయించిరి. అందెందరు స్థితియుగ నున్నారు? ఇందులో మన కెందరిపేర్లు జ్ఞాపకమున్నవి? 'కారేరాజులు, రాజ్యముల్ గలుగవే, గర్వోన్నతిం జెందరే! వారేరీ? ఉర్విపై పేరైనం గలదే?' కాన, పశుబలమువలె నైతికబలము నశ్వరముకాదు. నేటికిని మనమందరము పర్వనాథ, మహావీర, బుద్ధాదులు మానవ హృదయముల నెట్లు వశపరచుకొనిరి? వారి సందేశములు తరితరముల, యుగయుగముల ఎటు లాచరించుచున్నారు! ఓ రాజా, అదే విధమున నీవుకూడ ప్రజాహృదయముల చూరగొనగలవు. చక్రవర్తను పదమునకు సరియగు అర్థము నీవే అనునట్లుండ గలవు. ధన్యుడవు కమ్ము" అని వివరించెను.

అశోకుడు ఆ భిక్షువును ఉచిత శారవములతో తన శిబిరమునకు గొనిపోయెను. ఆ భిక్షువుతో రాత్రింబగళ్ళు మత ధర్మముల గూర్చి చర్చించెను. ఆతనితో చర్చించిన కొలది, ఆలించినకొలది అశోకుడు ముగ్ధుడగుచుండెను. తుట్టి తుదకు చక్రవర్తి, "ఓ భిక్షూ! నేను మిమ్ము శరణు వేడు చుంటి"నని వచించెను.

అంత ఉపగుప్తుడు అశోకునకు ఇట్లు ఉపదేశించెను.

“బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి
ధర్మం శరణం గచ్ఛామి
సంఘం శరణం గచ్ఛామి

బుద్ధుడే నాకు శరణ్యము.
 ధర్మమే నాకు శరణ్యము.
 సంఘమే నాకు శరణ్యము.

ఆ దండయాత్రకు పర్యవసానమిది. అశోకుని యుద్ధ
 యత్నముల కదే ముగింపు. ఉపగుప్తుని అనుసరించుచు
 అశోక చక్రవర్తి బౌద్ధ ధర్మముల యాత్ర సల్పెను.

5. ఉపగుప్తుడు

ఉపగుప్తు భిక్షు మధురవాసి. ఆతడు మొగ్గలి యను
 కాశీవర్తకుని కుమారుడు. బుద్ధుని శిష్యపరంపరలో ఆరవ
 తరమువాడు. ఇది శిష్యపరంపర — ఉపాలి, దశాకుడు,
 శోనకుడు, సిగ్గోవుడు, చందవృజియుడు, ఉపగుప్తులు. ఉప
 గుప్తుడు బౌద్ధ సంఘమున చాల బాల్యముననే ప్రవేశించెను.
 ఆతడు సర్వశాస్త్రములు చదివెను. ప్రతి సూత్రమును వివర
 ముగ తెలిసికొనెను. యోగాభ్యాసమును చేసి అసాధారణ
 మూర్తి మత్త్వమును బడసెను. ఆతని ప్రతిభ లోకప్రసిద్ధి
 గాంచెను. భిక్షు లోకమున కాతడు గౌరవపాత్రుడు. ఉత్తర
 భారతమున బౌద్ధ ధర్మచక్రములో అనగా బౌద్ధసమాజములో
 అగ్రగణ్యుడు.

“ఆరోగ్య పరమలాభ, సంతృప్తి పరమం ధనం

విశ్వాస పరమజ్ఞాతి, నిర్వాణ పరమం సుఖం”

—ధర్మపదము.

అన్ని లాభములందు ఆరోగ్య ము త్తమ లాభము;
ప్రాపంచిక ఐశ్వర్యములలోకెల్ల సంతృప్తి ఉత్త
మైశ్వర్యము.

విశ్వాస ము త్తమ మిత్రము.

సుఖము అన్నిటిలోను నిర్వాణము పరమ సుఖము.
—అని బౌద్ధ ముఖ్య ధర్మములలో ఒక ధర్మము వివరించు
చున్నది.

ఉపగుప్తుడు పైన వివరించిన బౌద్ధ ధర్మమును ఆచర
ణలో పెట్ట తలంచెను. అశోకునకు హృదయ పరివర్తన కలి
గించి, రక్తపాతము నరికట్టుటకు కళింగ దేశము బయలు
దేరెను. యుద్ధము ఆరంభము కాకుండగనే కళింగము జేర
వలసి యుండెను. కాని, దారిలో ఆలస్యమాయెను. ఆతడు
మధురా నగరము ప్రక్కగ కళింగకు పోవుచుండ, ఒక స్త్రీ
మార్గమధ్యమున ఏడ్చుచు పడియుండెను. ఆమె మశూచిక
ముతో అమితముగ బాధ నొందుచుండెను. తమకు కూడ
మశూచికము వచ్చునేమో యను భయముతో ఆమె
బంధువు లామె నచ్చట ఒంటరిగ వదిలివేసిరి. ఆమె కెవరును
దిక్కులేదు. ఉపగుప్తుడు సన్యాసి. ఆ వ్యాధి తనకు అంటునను
భయము లేదు. “మానవసేవయే పరమావధి” అని ఆతని
మతము. అందుచే ఆత డచ్చట ఆమెకు సంరక్షణచేసి,
కాపాడెను. ఇంతలో అశోకుడు కళింగదేశముపై దండెత్తుట
పోరుట, జయించుట అంతయు జరిగిపోయెను.

6. తీర్థయాత్ర

అశోకుడు బౌద్ధ మతమును స్వీకరించిన వెంటనే ఉప గుప్తుని వెనుక తీర్థయాత్రకు బయలుదేరెను. వారిరువురు పట్టపేనుగుపై ప్రయాణమైరి. వారిరువురకు రాజచ్ఛత్రము నీడ నిచ్చుచున్నది. అంగొకరు కటికి కాషాయమును ధరించిన భిక్షువు. మరొకరు చీనిచీనాంబరములతో అలంకృతుడైన చక్రవర్తి. రక్షక భటులు, సైనికులు, ఉద్యోగులు, ఊరే గింపుగా వెంటనంటిరి.

బౌద్ధ ష్టేత్రములగు లుంబినీవనము, కపిలవాస్తు, బుద్ధ గయ, సారనాథము, శ్రావస్తి, కుశీనగరముల చక్రవర్తి, దర్శించెను. లుంబినీవనము బుద్ధభగవానుని జన్మస్థలము. అశోకు డచ్చట ఒక శిలా స్తంభము నెత్తించెను. అందమగు గుఱ్ఱపు విగ్రహ మొకటి ఆ స్తంభము పైభాగమున నలంకరింపజేసి, ఆ స్తంభముపై బుద్ధ భగవానుని జీవితగాథ చెక్కించెను.

నేటి మన దేశపటమందు మనమా లుంబినీవనమును పేరును చూడలేము. ఆ పేరు క్రమేపి కాలగర్భమున కలయుటచే ప్రజలు మరచిపోయిరి. ఆ ప్రదేశము ప్రస్తుతమున 'దుల్హా' జిల్లా పటమందు 'రుబిన్ డై' అను పేర గాంచగలము.

అశోకు డచటనుండి తరలి కపిలవాస్తు జేరెను. బుద్ధుని బాల్యము అక్కడనే గడచినది. అచటనే గౌతముడు మర

ణము, రోగము, బాధ, వార్ధక్యముల చూచి రాజభోగముల త్యజించి, సింహాసనమును కదలి భిక్షువయ్యెను. ఆ స్తల పవిత్రతకు స్మారకార్థముగ అశోకుడు స్థూపమును నిర్మించి, శిలాస్తంభమును నెలకొల్పెను.

అనంతర మాతడు బుద్ధగయ దర్శించెను. అచ్చట నైరంజన నది కట్టపై బోధి వృక్షము కలదు. ఆ వృక్షపు నీడనే బుద్ధు డానుసంవత్సరములు ధ్యానమగ్నుడాయెను. మానవ కళ్యాణము కొరకు రెండువేల నూటతొంబది రోజులు సర్వ శక్తులు కేంద్రీకరించి తదేక దీక్షతో కఠిన తపస్సు చేసిన తరువాత నాతనికి జ్ఞానోదయ మయ్యెను. ఆరోజునుండియు గౌతముడు తథాగతుడాయెను. అశోకుడా బోధి వృక్షము చుట్టును చదును చేయించి, రాతిపరుపు కట్టించెను.

ఆ చక్రవర్తి అటనుండి కాశీక్షేత్రమునకు ఏడెనిమిది మైళ్ళ దూరమున గల సారనాథమునకు జేరెను. ఆరోజులగో ఆ ప్రదేశమును ఇసి పట్టణము అని పిలిచెడివారు. బుద్ధభగవానుడు జ్ఞానోదయమైన తరువాత, మొట్టమొదట ఈ ఇసి పట్టణముననే ధర్మబోధ చేసెను. తరువాత ఈ ఉపన్యాసమునే బౌద్ధమత మూల సూత్రములుగ పరిగణించిరి. అచ్చటకూడ అశోకుడొక స్థూపమును నిర్మించి, శిలాస్తంభము నెత్తించెను. ఆ స్తంభముపై బౌద్ధసంఘములు, రాజకీయోద్యోగులు పాటించవలసిన సూత్రముల చెక్కించెను. ఆ స్తంభాగ్రమున నాల్గు తలలుగల సింహమును చెక్కించెను. ఈ చిహ్నమునే నేటి మన స్వతంత్ర భారతమునకు రాజముద్రగ స్వీకరించిరి.

అచ్చటినుండి అశోకుడు శ్రావస్తి చేరెను. బుద్ధుడిచ్చట చాలకాలము గడపెను. ఇచ్చటినుండియే బుద్ధుని సందేశము యావద్భారతదేశము వ్యాపించెను. బుద్ధుని మొట్టమొదటి శిష్యులగు ఆసందుడు, సారిపుత్రుడు, మౌద్గల్యాయనుడు పౌద్ధవత ప్రచారము చేసి, ఇచ్చటనే గణించిరి. ప్రఖ్యాతిగాంచిన జేతవన విహారము ఇచ్చటనే కలదు. ఈ విహారము చుట్టు అశోకుడు ఆరు స్తంభములెత్తించెను. ఆ స్తంభములకు వృషభ విగ్రహములు తలకట్టుగా చెక్కించెను.

చక్రవర్తి తన యాత్ర ముగించుటకు కుశీనగరము వచ్చెను. బుద్ధభగవానుడు నిర్వాణము నొందినదా స్థలము ననే. ఇక్కడకూడ అశోకుడొక స్తంభమును నిల్పెను. ఆ స్తంభ మిప్పటికిని లభింపలేదు.

ఇంత సుదీర్ఘముగు తీర్థయాత్రకు అశోకు డలసట చెందెను. ఈ యాత్రలో ఒక ప్రాంతమునుండి మరియొక ప్రాంతమునకు వెడలునపుడు మార్గమధ్యమున తగిలిన పల్లెలందు, పట్టణములందు, నదీ తీరములందు, కొండకోపులందు అనేక స్తంభముల నిల్పెను. నేటి చరిత్ర పరిశోధకులు అందు పది స్తంభముల మాత్రమే కనుగొనిరి. అవి కౌసంబి, లౌరియ్య, నందనగడము, లౌరియ అరరాజము, రాంపురియ, సాంచి, తోప్రి, రుమిద్నై, నిగలిబ్ ప్రాంతముల దొరకెను. అందు కొన్నిటిపై శాసనములు కలవు; కొన్నిటిపై ఏమియును లేదు.

సారనాథములో అశోక స్తంభము ఒకటి కలదు. అది ఆకుపచ్చ రాయితో తయారు చేయబడి, అద్దమువలె నును

పుగానుండి, నీడానుచుండెను. కాశీవాసులు దానిని “లాట
భైరవుడు” అని పిలుచుచుందురు. 1908వ సంవత్సరమున జరి
గిన మత కలహములో దుండగులు ఆ స్తంభమును ముక్కలు
ముక్కలుగ పగుల గొట్టిరి.

సామాన్యముగ అశోక స్తంభములు భూమట్టమునకు
ముప్పది నలుబది అడుగుల ఎత్తుగను, తొమ్మిది పదడుగుల
లోతుగను యున్నవి. ప్రతి స్తంభము పెద్ద ఏక రాతితో
తయారు చేయబడెను. ఈ స్తంభములు రెండువేల సంవత్స
రములకు పూర్వము తయారు చేయబడినవి. పేరుగాంచిన
నేటి పాశ్చాత్య శిల్పులు, రాతికి అట్లు మెరుగు పెట్టుట ఒక
ప్రత్యేక కళయని, అది మనకు తెలియదను అభిప్రాయములో
నున్నారు. నేటి శిల్పులకన్న పూర్వం హైందవ శిల్పులే
ఎక్కువ సామర్థ్యము, కౌశలము కలవారు.

ప్రతి స్తంభశిఖరము ఏనుగు, ఆవు, గుఱ్ఱము, సింహ
ములలో ఏదియో యొకదాని చిహ్నముచే అలంకరింప
బడెను. చరిత్ర పరిశోధకులు ఈ నాల్గు గుర్తులు బుద్ధభగ
వానుని జీవితములోని నాల్గు సంఘటనలను తెలియజేయు
చున్నవని వివరించిరి. బుద్ధుడు జన్మించుటకు మూడాతని తల్లి
మాయాదేవి వెల్లెనుగును కలలోగాంచెను. కనుక, బుద్ధ జన
నమునకు బదులుగ ఏనుగు చిహ్నమును స్వీకరించి యుండ
వచ్చును. కపిలవాస్తు నగరమునకు పురాణములందు వివరిం
చిన కపిల అను గోవును బట్టి ఆ పేరాచ్చి యుండవచ్చును.
ఆ పట్టణమును జ్ఞప్తికి దెచ్చుటకు ఆవు గుర్తును గైకొని

యుండవచ్చును. సత్యాన్వేషణ నిమిత్తము గౌతముడు తన రాజ్యమును పరిత్యజించు సమయమున అశ్వము నెక్కి రాజ్యమును దాటెను. వైరాగ్య చిహ్నముగ గుఱ్ఱమును గుర్తుగ గ్రహించి యుండవచ్చును. బుద్ధుడు శాక్యవంశీ యుడు. శాక్యసింహుడని పేరుగాంచెను. శాక్యవంశ సింహము గాన, సింహమాతని వృక్షీత్వమును వెల్లడిచేయును. ఈ నాల్గు చిహ్నములు తప్ప మరే ఇతరగుర్తులు అశోక స్తంభములందు కనుగొనబడలేదు.

ప్రతియొక స్తంభము ఏకశిలా నిర్మితములు. ఒక్కొక్కటి ఏబదిటన్నులు అనగా పదమూడు వందల మణుగులకు తక్కువ బరువుండదు. ఇంత బరువగు పెద్ద స్తంభముల పర్వతముల నుండెబుల తీసిరో, వందలాది మైళ్ళదూరము పగులకుండ ఒక ప్రాంతమునుండి మరియొక ప్రాంతమునకెట్లు తరల్చిరో, నేటికిని ఊహించలేకున్నాము. ఆ రోజులలో ఇంతటి బరువగు వస్తువుల నెత్తిదించు ఆధునిక సాధనములు లేవుకదా! అశోకుని అనంతరము పదిహేను శతాబ్దములకు ఢిల్లీ చక్రవర్తి ఫిరోజిషాతుగ్లక్ అశోకుని 'తోప్ర' స్తంభమును మీరట్ నుండి ఢిల్లీకి చేర్చెను. అది చేర్చుట కితడు ప్రత్యేకించి నలుబది రెండు చక్రములతో ఒక బండిని తయారు చేయించెను ప్రతిచక్రమున కొక్కొక్క పగ్గము కట్టబడెను. ఒక్కొక్క పగ్గమును లాగుటకు రెండువందలమంది మనుష్యుల నియమించెను. మీరట్ నుండి ఢిల్లీకి దూరము నూతిరువది మైళ్లు. అయినప్పటికి ఆ స్తంభమును ఢిల్లీ చేర్చుటకు ఎనుబదినాల్గువేల మంది మనుష్యులు లాగవలసి వచ్చెను.

ఆ నాటి ఒక స్తంభమును ఒక యూరినుండి మరియొక యూరి జేర్చుట కంత శ్రమపడిరి. ఇటు నటు వేలాది మైళ్ళు వ్యాపించి యున్న భారత దేశమంతయు, అశోకుడు, ఆతని శిల్పులు ఈ స్తంభముల నెటుల జేర్చి నిలబెట్టించిరో నేటికిని ఊహ కందుటలేదు. దీనినిబట్టి ఆనాటి పనివారెంతటి సామర్థ్యము కలవారో తెలియుచున్నది.

అశోకు ననంతరము ఎనిమిది శతాబ్దములకు హుయన్ త్సాంగ్ అను చైనా యాత్రికుడు బౌద్ధ క్షేత్రముల దర్శించుటకు భారతదేశము వచ్చెను. ఆతడు తన యాత్రాసంస్కరమున చూచిన విశేషముల గూర్చి ఒక గ్రంథమును వ్రాసెను. భారతదేశ మంతటను అనగా ఉత్తరమున కాశ్మీరు, ఆఫ్ఘనిస్థానము, కాఫీరు స్థానము, ముల్తాను, దక్షిణమున ద్రవిడ, కాంచీ ప్రాంతముల; కళింగమునకు పడమరగ నున్న సింధు, మహారాష్ట్రములందు; తూర్పున కర్ణసువర్ణ, తామ్రలిప్తి ప్రాంతముల నాతడు అశోక స్తంభముల చూచినట్లు తన గ్రంథమున వివరించెను.

అశోకుడు పలు స్థూపముల గూడ నిర్మించెను. భారత దేశమందనేక ప్రాంతముల బుద్ధుని, ఆతని శిష్యుల అవశేషములను అనేక విహారములందు పదిల పరచబడెను. వాటిపై అశోకుడు అనేక స్థూపముల నిర్మించెను. అట్టివి ఎనుబది నిర్మించినట్లు బౌద్ధ రచనలవల్ల తెలియుచున్నది. కాని సాంచి, బాఠ్ హత్, పిపుద్రాలందుగల మూడు స్థూపములు మాత్రమే కను

గొనిరి. మిగిలిన డెబ్బది ఏడు కనుగొనవలసి యున్నవి. ఆ స్థాపములు పరదేశీయుల దండయాత్రలవల్ల గాని, కాలక్రమమున ప్రకృతి సంఘటనలవల్లగాని, నశించియుండవచ్చును.

7 బౌద్ధమత ప్రచారము

అశోకుడు తీర్థయాత్రా సందర్భమున హిమాలయములకు గూడ వెడలెను. నేపాళ దేశమందలి పర్వత పంక్తులందలి సౌందర్యమును చూచి తన్మయుడయ్యెను. ఆతని కుమార్తె చారుమతి ఆ ప్రాంతములగాంచి, మంత్రముగ్ధురాలై, “తండ్రీ, నాకీ పర్వతసీమ విడచుటకు మనస్సొప్పకున్నది. జీవిత జంఝాటములు ఇటు జేరవు. ఈ ప్రకృతి సౌందర్యమునకు నిర్వాణ ప్రశాంతిని ప్రత్యక్షముగ అనుభవించు చున్నట్లున్నది. ఇక్కడొక విహారమును నిర్మింపుడు. నేనించే వసిించెద”నని తన అభిలాషను వ్యక్తపరచెను.

ఆమె కోర్కె నెరవేర్పబడెను. విహారము నిర్మింపబడెను. చారుమతి భర్త దేవపాలునితో అచటనే నివసించసాగెను. దేవపాలుడు భిక్షు సంఘమును, చారుమతి భిక్షుణీ సంఘమును నిర్మించిరి. ఆ రెండు సంఘారామముల చుట్టును జనపదము వెలసెను. అది దేవపాలుని పేరిట దేవపట్టణమని పిలువబడజొచ్చినది.

మంచుపేరిన ఎత్తైన శిఖరములు, ఎర్రని కంకుమ పూవుచే కప్పబడిన నీల సరోవరములతో నిండియున్న హిమా

లయ సౌందర్యమునకు అశోకుడు సమ్మోహితుడయ్యెను. జాడ భిక్షువులు వసించుటకు ఆ మనోహర సరోవరముల చుట్టును ఐదువందల సంఘారామముల నిర్మించెను. వందలాది జాడ భిక్షు లు ఆ సంఘారామములందు నివసించుటకు వెళ్లిరి. సహజ సౌందర్యముగల ఆ సుందర పట్టణమునకు శ్రీనగరమని పేరు పెట్టెను.

అశోకుడు జాడమత సిద్ధాంతముల ప్రచారముచేయ తలంచెను. సామాన్య ప్రజలు కూడ చదివి అర్థముచేసికొని, ఆచరించి అనుభవములోనికి తెచ్చుకొనుటకు వీలుగ జాడ ముఖ్య సూత్రముల నాతడు శిలలపై చెక్కించెను. ఆ శిలా శాసనము లు తరమున సహజజగరి, మన్ సేరా ప్రాంతముల; మధ్యభారతమున భాబూ, రూపనాథ, సహస్రములందు; పశ్చిమమున గిరినార, సుపారప్రాంతముల; తూర్పున ధౌళి, జౌగడములందు బయలు పడెను. ఆ శిలాఫలకములపై చెక్కిన శాసనములు ఇప్పటికిని స్పష్టముగను, స్వచ్ఛముగను యున్నవి. ఆ శాసనముల బట్టి అశోకు డేమిచేయ తలపెట్టినది తెలిసికొన వీలు కలిగెను.

“జంతుహింస నిషేధింపబడెను.”

“ప్రజా కళ్యాణమునకు ఎద్దల పందెములు, కోడిపందెములు, నాట్య సంగీతములు, నాటకములు నిషేధింపబడెను.”

“పశుపక్షుల వేటాడరాదని శాసించెను. పశువులను చంపి, మాంసాహారులై యుండుట ధర్మమున కపచారము. అందువల్ల, ఈ దిగువ పేర్కొనిన జంతువుల చంపరాదని

తెలియజేయుచున్నాను. చీమ, చేప, చిలుక, బాతు, గబ్బిలము, కొంగ, పావురము, ఏదుపంది, అడవిపంది, ఉడుత, మేక, గొట్టె, దుప్పి, ఎడ్డు, ఖడ్గమృగము. పై జెప్పిన జంతువులు ప్రాణముల తోనే మాడిపోవునుగాన అరణ్య దహనము నిషేధించెను.

“తల్లి దండ్రుల పూజింపుము. భూతదయ గలిగి యుండుము. సత్యము వచింపుము.”

“అనూయ, అసహనము, క్రూరత్వము, సోమరి తనము స్రయోజనకారిగావు. మితిమీరి కూడబెట్టుట, మితిమీరి వ్యయపరచుట అపచారము,”

“ముదుసలుల, మతి చెడినవారల సంతానవంతుల నేరముల దయతో పరిశీలింపుము.”

“పరమతముల ఖండించినంత మాత్రమున నీ మతమున కాధిక్యము చేకూరదు. మంచి ధర్మములే అన్ని మతములకు ఆధారము. కనుక పరధర్మముల కూడ వినవలయును. తెలిసి కొనవలయును.”

“ఈ ధర్మము లాచరించువారు ఇహ పరములందు సౌఖ్యము వడయుదురు.”

అశోకుడు మంత్రి మండలిలో ధర్మ ప్రచారకుల కూడ నియమించెను. ధర్మమును ప్రజలు ఆచరించునట్లు చూచుట వీరి విధి. భిక్షువులకు, స్త్రీ సామాన్యమునకు సద్గుణముల నలవాటు చేయుటకు, నీతి సూత్రముల ప్రచార మొనర్చుటకు మహిళా మంత్రులను గూడ నియమించెను.

అశోకుడు తన తీర్థయాత్రలో అనేక కష్టముల పడవలసి వచ్చెను. దేశమున రహదారి సౌకర్యములు బాగుగనే యుండెను. కాని, ప్రయాణీకులకు విశ్రాంతి తీసికొనుటకు నీడ పట్టుగాని, త్రాగుటకు మంచి నీటి సదుపాయములుగాని లేవు. ఎండ వానలకు ప్రయాణీకులు అవస్థ పడవలసి యుండెను. అసంఖ్యాకములగు పుణ్య క్షేత్రములు, ఆలయములు, ఆశ్రమములు, సంఘారామములు దేశమున ఎల్లెడల నెలకొని యున్నవి. యాత్రికుల కష్టములకు అంతరేకుండెను. యుగములకు యుగములు గడచి పోవుచున్నను, తరములు గతించుచున్నను ఈ కష్టముల తొలగించ నెవ్వరును ప్రయత్నించలేదు. ప్రయాణ సౌకర్యము కలిగించుటకు కొత్తగా మంత్రుల నియమించెను. రహదారిపై నీడనిచ్చుటకు మామిడి చెట్లను ఇరువైపుల నాటించెను. యాత్రికులకు మంచి నీటి సదుపాయము కలిగించుటకు చెరువులు, బావులు త్రవ్వించెను. రాత్రులందు మకాము చేయుటకు ధర్మశత్రముల నిర్మించెను. అంతటితో ప్రయాణీకుల కష్టములు తొలగిపోయెను.

8. వైద్య శాలలు

అటు పిమ్మట కొంత కాలమునకు ఒక జాద్ధ భిక్షువు తీర్థాటనకు బయలుదేరెను. అతడా వృద్ధుడు; చేయవలసినదా దూర ప్రయాణము. అతడా కలిగొని అలసట జెందియుండెను. కనుచూపు తగ్గజొచ్చెను. నడక మందగింప జొచ్చెను. కాని, బలమగు ధర్మకాంక్షయే ఆతనిని నడపించుచుండెను. లుంబిని,

కపిలవాస్తు, బుద్ధగయ, సారనాథము, శ్రావస్తి, రాజగృహము అట్లే ఒకదాని వెంట మరియొకటి గడచివచ్చెను. కడకాతడు పాటలీపుత్రమునందలి ఘక్కుటారామమునకు మరలి వచ్చుచుండ మార్గ మధ్యమున రోగ గ్రస్తుడై మరణించెను.

ఆ వార్త అశోకుని వీనుల బడెను. భిక్షువునకు సకాల ముహూ చిక్కితన జరుగనందుకు మంత్రిని పిలిచి యడిగెను. అచ్చట చికిత్స చేయుటకు తగు ఏర్పాట్లుగాని, ఔషధములు గాని అందుబాటులో లేవని ఆ మంత్రి వివరించెను.

“నా రాజ్యమందిట్టి దుర్వ్యవస్థ కొరసాగరాదు. పాటలీ నగరపు నాల్గు ద్వారములందు నాల్గు కేంద్రముల నేర్పాటుచేసి, అందన్ని రకముల యౌషధయలు సిద్ధము చేసి యుంచుచు”ని ఆజ్ఞాపించెను.

“ప్రయాణీకులకు మార్గమధ్యమున సుస్తీచేసిన, చికిత్స చేయుటకు పరిసర పల్లెలందేమైన ఏర్పాటులున్నవా?” అని తిరిగి ప్రశ్నించెను.

“ఒక వైద్యుని నియమించిననేగాని రోగికి చికిత్స చేయుటకు ఏలుగ నుండదు” అని మంత్రి విన్నవించెను.

అందుపై “రాజ్యమంతటను వైద్యశాలలు నిర్మించి, రోడ్ల కిరువైపుల ఓషధుల పెంచవలసిన”దని శాసించెను.

రాజాజ్ఞ దేశమంతటను ప్రచారము చేయబడుటే గాక, శిలలపైగూడ చెక్కించెను.

“సర్వ సమ్మానితుడగు అశోక చక్రవర్తి తన రాజ్య మంతటను ప్రజల వైద్య సౌకర్యమున కవసరమగు అన్ని ఏర్పాటులు చేసెను. తామ్రపర్ని (సింహళము) నుండి చోళ,

పాండ్య, సత్యపుత్ర (మైసూరు), కేరళపుత్ర (మలబార్), అంతియోకస్ రాజ్యమగు గ్రీసువరకు ఇట్టి ఏర్పాట్లు చేసెను. మానవులకే గాక, పశువులకు కూడ వైద్యశాలలు నిర్మించెను. అవసరమగు యోషధుల రాజ్యమందంతటను నాటించి, పెంచెను” మొదలగు వివరములు ఆ శాసనములను బట్టి తెలియగలదు.

ఈ శిలాశాసనము సౌరాష్ట్రముందు గిరినార్ లో కనుగొనబడెను. ఆ కాలమున ప్రపంచమందు ఏ ఇతర చక్రవర్తి తన ప్రజాక్షేమముకొరకు ఇట్టి సమపాయముల నేర్పాటు చేసిన రాజు లేడు. ప్రపంచ చరిత్రలో ప్రజలకు, ప్రజలతో బాటు పశువులకు వైద్యశాలల నిర్మించిన మొట్టమొదటి చక్రవర్తి అశోకుడే!

9. ప ర మ త స హ న ము

తక్షశిలయందు ఉపరాజు తిష్యుని హత్యచేయబడినట్లకస్తాత్తుగ అశోకునకు వార్త వచ్చెను. ఆ వార్త అశోకునకు పిడుగుపాటుగా తోచెను. కాని, చక్రవర్తి విచారించుటకు గూడ వ్యవధిలేదు. శత్రువు లా సరిహద్దులందు పొంచి యుండిరి. కన్నీరు తుడుచుకొనెను. పదునెనిమిదేండ్ల ప్రాయముగల తన పిద్యకుమారుని మహేంద్రుని తక్షశిలకు పంపెను.

చక్రవర్తి మనస్సుకుల పడుచునే యుండెను. ఆ విషాద సంఘటనకు గల కారణముల తెలిసికొన ప్రయత్నించెను.

దానికి తన అసమర్థతే కారణమని తలంచెను. ధర్మప్రచారము ప్రజల మనస్సు మార్పుపాటిగా ప్రచారము చేయు లేక పోతి నని వాపోయెను. తన పరిపాలనలో కొన్ని లోపము లుండి యుండవచ్చును. అటుల కానిచో తన రాజప్రతినిధి, తన సోదరుడు అగు తిష్యుడు తన రాజ్యమందే ఎందుకు చంప బడును? అని ప్రశ్నించుకొనెను. తన ప్రజల జీవితము మరింత సుఖవంతము చేయ ప్రయత్నించెను. “అవసరము చొప్పున యధేచ్ఛగా ప్రజలందఱు సమయా సమయములతో నిమిత్తము లేకుండ — చక్రవర్తికి తమ కష్ట సుఖముల నివేదించుకొనవచ్చును. ఆలయములో నున్నను, సంఘారామ ములో నున్నను ఉద్యాన మందున్నను, అంతఃపుర వినోదము లందున్నను చక్రవర్తి ఎల్లవేళల తన ప్రజలు చెప్పకొను కష్టములు వినుటకు సిద్ధముగ నున్నాడు. దూర ప్రాంతముల నుండి, చక్రవర్తివద్దకు స్వయముగ రాలేనివారు చక్రవర్తిచే ప్రత్యేకముగ నియమింపబడిన ‘ప్రతిభేదకు’లకు తెలియ పరచవచ్చును. ప్రతియొక కష్టమును నివారించబడుచు చక్రవర్తి అభయమిచ్చుచున్నాడు” అని అశోక చక్రవర్తి ప్రకటించెను.

ప్రజా సంక్షేమమును పాలించుటకు చక్రవర్తి ఆచరించ వలసిన విధానములను సూచించవలసినదిగ మహావీరులను సమావేశపరచి వారి నర్థించెను.

“ధర్మమూర్తి, ధర్మఘోష, ధర్మవిజయ, ధర్మదాన, ధర్మానుగ్రహ, ధర్మమంగళ, ధర్మానుస్వస్తి.” ఇవి చక్రవర్తి పాటించవలసినదిగ స్థవిరులు నిర్ణయించిరి.

బౌద్ధ పుణ్య క్షేత్రముల దర్శించుట “ధర్మయాత్ర” అనబడును. అశోకుడది పూర్తిచేసి యుండెను.

ధర్మమును ప్రచార మొనర్చుట “ధర్మప్రసాద” అనబడును. బౌద్ధ ధర్మములను అశోకుడు స్తూపములపైన, స్తంభములపైన, శిలాఫలకములపైన చెక్కించెను.

శీలము, సత్యము, అహింసలతో ప్రజాహృదయమును చూరగొనుటే “ధర్మవిజయము.” కళింగ యుద్ధానంతరము అశోక చక్రవర్తి అహింసా సిద్ధాంతమును తలదాల్చి, ధర్మవిధుల నిర్వహించి ప్రజాహృదయముల చూరగొనెను.

ధర్మప్రచారమునకు దానము చేయుటే “ధర్మదానము.” ధర్మప్రచారమునకే చక్రవర్తి తన సర్వస్వమును అర్పించెను. తన పుత్రీ పుత్రులను కూడ బౌద్ధ ప్రచారమునకే అర్పించెను.

ఇతరులకు ధర్మవిధుల చరించుటకు సరియగు సదవకాశములను కల్పించుటే “ధర్మానుగ్రహము.” చక్రవర్తి వైద్యశాలలు ఏర్పాటు చేసెను. యాత్రికులకు వందలాది ‘ధర్మరాజిక’ల నిర్మించెను. ప్రయాణ సౌలభ్యమును చేకూర్చెను.

అవినీతిని, దుర్వర్తనను నిర్మూలించి ప్రజలందు ధర్మనిష్ఠను పెంపొందించుట “ధర్మమంగళ” మనబడును. ఈ కర్తవ్యమును గూడ చక్రవర్తి నిర్వహించెను.

తన శక్తి సంతను ధర్మోద్ధరణకు అంకిత మొనర్చుటే “ధర్మాను స్వస్తి.” చక్రవర్తి తన ఐశ్వర్యమును, శక్తినికూడ ప్రజా శ్రేయస్సునకు వినియోగించెను.

అశోకుడు బౌద్ధ మతము నొక్కదానిని మాత్రమే ఆదరించలేదు. ఆతడు మతముతోగాని, విశ్వాసములతోగాని, పాటించక ప్రజలందరి సదుపాయము కొరకు జాగ్రత్త వహించి, సమభావము కలిగియుండెను. ఆతడు 'రథయాత్ర' అను ఉత్సవముల ప్రవేశపెట్టెను. ఈ యుత్సవము ప్రతి సంవత్సరము జ్యేష్ఠమాసమున ఎనిమిదవ (జ్యేష్ఠశుద్ధ అష్టమి) రోజున వచ్చును. ఆ ఉత్సవమున ప్రజలు వెదురుతో నాల్గు చక్రముల రథములు నిర్మించెడివారు. వానికైదు అంతస్తులుండెడివి. ప్రతి అంతస్తునందు హిందూ బౌద్ధ విగ్రహముల నుంచెడివారు. ఇట్టి రథముల బారులుతీర్చి, వీధులవెంట ఊరేగించెడివారు. వందలాది దీపములతో రథములు, వీధులు అలంకరించెడివారు. బాణసంచా కాల్చెడివారు. ఈ యూరేగింపులవెంట ఏనుగులుకూడ చక్కగ అలంకరింపబడి బారులు తీర్చి వెడలెడివి. ఆ ఉత్సవ వైభవమును చూచుట కెంతయు ఆనందముగ నుండెడిది.

ఆ రథములందు హైందవ బౌద్ధ ప్రతిమలను ఒకదాని ప్రక్క మరియొకటి యుంచి, ఇరుమతస్తులు కలసి మెసలెడివారు. ఒకరితోనొకరు "మా మతమెక్కువ, మా మతమెక్కువ" యని పోరాడక, పరమత సహనము గలిగి యుండెడివారు.

10. బౌద్ధ సంగీతి

బౌద్ధ సిద్ధాంతముల వివరించుటలో బేధాభిప్రాయములు మొలకెత్తెను. సువిశాలమగు మనదేశమందు భిష్ణు ఆచార సంప్రదాయములు, వేర్వేరు ప్రాంతములందు వేర్వేరు విధముగ రూపొందెను. ఈ బేధముల గూర్చి ఆలోచించి, క్రమబద్ధమొనర్చుటకు ఉపగుప్తుడు పాటలీపుత్రమున బౌద్ధ సంగీతి నేర్పాటు చేసెను.

అశోకుని పట్టాభిషేక దినోత్సవమును అతి వైభవముగ ప్రతి సంవత్సరము జరిపెడివారు. ఈ దినోత్సవ సందర్భముననే బౌద్ధ సంగీతి ఏర్పాటు చేయబడెను. చక్రవర్తి ఆసమావేశమందు శ్రద్ధాసక్తులను కనపరచెను. ప్రతి సమావేశమునకు హాజరగుచు ఆసాంతముండి, బౌద్ధాచార్యుల వివరణములను వినుచుండెడివాడు. ఆసమావేశము పూర్తియగునప్పటికి ఆయనలో గొప్ప సంచలన మావేసించెను. ఆతనిలో ధర్మాభిరతి మిక్కుటమాయెను. ఒకనాడశోకుడు, “ఓ గురుదేవా, మన ధర్మమందు తెల్పిన గొప్ప దానమేమి?” అని ఉపగుప్తుని ప్రశ్నించెను.

“తన ప్రియతమమగు వస్తువును ధర్మోన్మతమునకు సమర్పించుటేయని” ఉపగుప్తుని సమాధానము.

“మానవునకు ప్రియతమమైనదేది?”

“పుత్రుని కన్న మానవునకు ప్రియతమమగు వస్తువులేదు.”

ఈ సంభాషణ జరుగునప్పుడు రాకుమారుడు, రాకుమార్తెయు దర్బారునందే కలరు. చక్రవర్తి ఒక చూపటు చూచెను. మహేంద్ర రాకుమారుడు ఆ చూపులోని భావమును గ్రహించి, వెంటనే నిలువబడి, “తండ్రి, దయయుంచి నన్ను ధర్మప్రచారమునకు కాస్కగా యొనర్చుము. నాకు రాజకార్యములకన్న ధర్మవిధులే సంతోషకరమైనవి” అని తెల్పెను.

మహాభిక్షువు ఉపగుప్తుడు నవ్వి, “తండ్రిచాలు బిడ్డలు, నూలుచాలు గుడ్డలు” అనెను.

నీవు భిక్షు జీవితములోని కష్టముల సహింపగలవా?” అని కుమారుని ప్రశ్నించెను.

మహేంద్రుడు చాలకాలమునుండి బౌద్ధ భిక్షువులగు మహాదేవ, మాధ్యస్థికులకు శిష్యుడుగ నుండెను. “సంఘము, ధర్మము, బుద్ధుడు అను త్రిశరణముల పొందుచున్నాడను” అని తెల్పెను.

అనంతరము రాకుమార్తె సంఘమిత్ర ముందునకు వచ్చి “నా సోదరిని అడుగుజాడల ననుసరింతును. మీ రనుమతింపుడు” అని తండ్రికి తెల్పెను. మహా సండితులగు అయోపాలాచార్యులు, ధర్మపాల ఉపాధ్యాయులును ఆ సభయందుండిరి. “అమ్మా, నీవు వివాహితవు. నీ భర్త అనుమతి తీసికొంటివా? వాని అనుమతి లేకుండ నీ వేమియు చేయరాదు” అని ఆచార్య అయోపాలుడు రాకుమారికి నడిగెను.

“అగ్ని వర్మ నాతో ధర్మతత్వశాస్త్రమును అభ్యసించెను. ఆతడు ధర్మోద్ధరణమునకు కుతూహలపడునని, నేను నమ్ముచున్నాను” అని ఉపాధ్యాయ ధర్మపాలుడనెను.

చక్రవర్తి కన్నులు అల్లునిపై ప్రసరించెను.

“ఔను ప్రభూ, జ్ఞాథ ధర్మోద్ధరణకు నే నేదైనను అర్పించుటకు సిద్ధముగ నున్నాను” అని అగ్ని వర్మ వెంటనే సమాధాన మిచ్చెను.

సంఘమిత్ర మహేంద్రులంత ముండనము చేయించుకొని, కాశాయాంబరముల ధరించి, చేత భిక్షాపాత్రల గైకొని, జ్ఞాథ భిక్షువులై, ధర్మబోధ కుపక్రమించిరి.

ఆ రోజులలో పాటలీపుత్రమునుండి సింహళము వెడలుటకు రెండువారములు పట్టెడిది. బెంగాలులో నున్న తామ్రలిప్తి రేవును చేరుటకు ఒకవారము, అచటినుండి సింహళములోని తామ్రపర్ణి చేరుటకు మరియొక వారము ప్రయాణము చేయవలయును. రిష్టీయుడు, ఉత్రీయుడు, సంబుడు, భద్రసారుడు అను మరినలుగురు భిక్షుల వెంటబెట్టుకొని, మహేంద్రుడు సింహళము వెడలెను. ఆ ఐదుగురు భిక్షులు తామ్రపర్ణిలో అడుగు పెట్టగానే, ఆ ప్రాంతమందలి ప్రకృతి సౌందర్యమును గాంచి వారు తన్మయులైరి. వారొక యడవిగుండా వెడలుచుండిరి. సింహళరాజు దేవానాంప్రియ, తిష్యుడు అ అడవికే వేటకు వచ్చెను. వారిని చూచి ఆశ్చర్యపడి, మీరెవరని ప్రశ్నించెను.

“మేము బౌద్ధ ప్రచారకులము. మగధ చక్రర్తి, దేవా
నాంప్రియుడు, అగు ప్రియదర్శి అశోకుడు బుద్ధభగవానుని
సందేశమును భోధించ వలసినదని మమ్మంపెను” అని మహేం
ద్రుడు జవాబిచ్చెను.

“తమ నామధేయముల తెనిసికొన గోరెదను.”

అంత మహేంద్రుడు తనను, తనతోటి భిక్షులను పరి
చయ మొనర్చుకొనెను. తామందరు ఉపగుప్తాచార్యుని
శిష్యులమని చెప్పకొనిరి.

సింహళరాజు, “మహేంద్రుడా! నీవు మగధ యువరా
జగు మహేంద్రుడవు కాదుగదా?” అని ఆశ్చర్యముగ
ప్రశ్నించెను.

“ఔను, వెనుక నేను రాజకుమారుడను; కాని ఇప్పుడు
భిక్షువును; చేత భిక్షాపాత్ర ధరించిన ధర్మ ప్రచారకుడను.
బౌద్ధ ధర్మము పరముగ సత్యము నన్వేషించుచుంటిని.”

సింహళరాజు మహేంద్రునివైపు చూచి, ఏ వ్యక్తి ఒక
రోజున రాజభోగముల ననుభవించుచు, చక్రవర్తిగ అధికార
మును నిర్వహించగలడో, ఎవరొకప్పుడు తన ప్రేలి చూపు
మాత్రముననే ఆర్యావర్తము నంతను కంపింప చేయగలడో,
ఆతడు చేత భిక్షాపాత్రను ధరించి, తన యెదుట నిరుపేద
భిక్షువువలె నిలబడియున్నాడు. ఎవరొకప్పుడు చక్రవర్తిగ
నుండునో ఆతడిప్పుడొక భిక్షు. రాజు తన కండ్లను తానే
నమ్మలేక పోయెను. ఆతడా భిక్షుల తన రాజాస్థానమునకు
రావలసినదని సగౌరవముగ ఆహ్వానించెను.

ఆ భిక్షువులు బౌద్ధ ధర్మముల రాజి కుటుంబములోని సభ్యులతో చర్చించిరి. తమ బోధలవల్ల, తమ మూర్తివల్ల, ప్రవర్తనవల్ల, వారి హృదయముల నాకర్షించిరి. సింహళ దేశీయులందఱు బౌద్ధము నంగీకరించి, ధర్మ వ్యాసంగములకు కేంద్రములుగ కొన్ని విహారముల నిర్మించిరి.

మహేంద్రుడు తన సోదరి సంగమిత్రను సింహళము నకు రావలసినదని ఆహ్వానించెను. ఆమెతో ఒక బోధివృక్ష శాఖను తెమ్మనెను. అశోక చక్రవర్తి బోధి వృక్షమునుండి ఒక కొమ్మను నరకించి, తానే స్వయముగ తామ్రలిప్తి వరకు తీసికొని వెడలెను. అచ్చటినుండి సంఘమిత్ర ఆ కొమ్మను శిరమున నిడుకొని ఓడపై తామ్రపర్ణి ఏడు రోజులకు చేరెను. సింహళ రాకుమార్తె 'అనిల' ఆమెను రాజ ప్రాసాదమునకు తోడ్కొని వెడలుట కెదురేగెను. సింహళ రాకుమారి అనిల, రాకుమారి సంగమిత్రను సామాన్యమగు కామాయ దుస్తులతో భిక్షుణి రూపమున చూచినంతనే తెల్ల బోయెను. ఆసేతు శీతాచల పర్యంతము నంతను పాలించు అశోక చక్రవర్తి కుమార్తె సంగమిత్ర నిరాడంబరత్వము, భక్తి త్యాగములు, సింహళ రాకుమార్తె వైభవాడంబరములను అధికిరించెను. కొన్ని దినములు గడచిన తరువాత, రాజలాంఛనములతో అతి వైభవముగ ఆ బోధిశాఖను నాటుటకు నిర్ణయించి, పట్టణ మంతయు దీపములతోను, పుష్ప మాలతోను అలంకరించిరి. బోధి కొమ్మను ప్రతిష్ఠించిరి. అనంతరము సంఘమిత్ర సింహళ మహిళలందు బౌద్ధ ధర్మ ప్రచారము చేయ మొదలిడెను. రాకుమారి అనిల భిక్షుణి సంఘమునకు ఆధిపత్యము వహించెను.

సంఘమిత్రకు సుమనుడను సుతుడు గలడు. ఆతని వయస్సు పదు నెనిమిదేండ్లు. ఆతడుకూడ సింహళమున బౌద్ధ ధర్మమును ప్రచారముచేయ వెడలెను.

అశోక చక్రవర్తి ధర్మ ప్రచారకుల సింహళము మాత్రమేగాక, తనరాజ్యమందు ప్రతిప్రాంతమునకు పంపెను. మధ్యంతిక భిక్షువు కాశ్మీర, గాంధారములకు వెడలెను. ఆమె అచ్చట ఎనుబది వేలమందికి బౌద్ధ దీక్ష నిప్పించెను. అలకదేవుడు, కాశ్యపగోత్రుడు, దుందుభిసారులు వెంటరా, మధ్యమభిక్షు హిమాలయ ప్రాంతమునకు వెడలి, అచట ఎనుబదివేల ప్రజల బౌద్ధములోనికి మార్చెను. మహారక్షిత భిక్షువు గ్రీకు జాతీయుడు. ఆతడు మగధలో బౌద్ధ దీక్షను పొందియుండెను. తాను అపరాంతమను గ్రీకు రాజ్యమున కేగి, ముస్సది యేడువేల మంది గ్రీకుల బౌద్ధులుగా మార్చెను. మహారాష్ట్రమునకు మహాధర్మ రక్షితుడు, మైసూరునకు మహాదేవుడు వెడలి నరువదివేల మంది స్త్రీ పురుషుల బౌద్ధులుగా నొనర్చెను. శోళోత్తరులను మరి యిరువురు భిక్షువులు నేడు పెగు, మాలిన్దులను సువర్ణభూమి కేగి, అరువదివేల మందిని బౌద్ధమును స్వీకరించునట్లు చేసిరి.

11. అంత్య జీవితము

ఇట్లుండ, అశోకుని పట్టనుహిషి అసంధిమిత్ర దివంగతు రాలయ్యెను. ఆమె బౌద్ధోపాసిక. ఆమె మరణానంతరము తిష్యరక్షిత పట్టపుగాణి యయ్యెను. ఆమె బౌద్ధమునందు అంతగా ఆసక్తి కలిగినదిగాదు. చక్రవర్తి బుద్ధునియందు, బుద్ధుని మతమునందు ఎక్కువ ఆదరణను చూపుటామెకు నచ్చలేదు. మరియుక వైపున బౌద్ధులన బ్రాహ్మణులకు ద్వేషము రగులుచుండెను. తిష్యరక్షిత పట్టపు దేవియైన అవ కాశమును బ్రాహ్మణులు వినియోగించుకొన తలంచిరి. రాణి చెంతకు జేరిరి. బౌద్ధ భిక్షువులు రాజునకు మంత్రీ శక్తిని ప్రయోగించి, తమ చేతి కీలుబొమ్మగా చేసికొనిరి. ధర్మ ప్రచారము పేరిట రాజధనము నపహరించుచున్నారు. అనతి కాలముననే ఖజాగా యంతయు ఖాళీయగును. ధనము పోయిన నేమున్నది. సామ్రాజ్యము మాత్ర మెట్లు నిలుచును. అని ఏవేవో చెవి నిల్లుగట్టుకొని రాణిని నమ్మించిరి. బ్రాహ్మణులు మగధ రాజ్యమున బౌద్ధమునకుగల ప్రభావమును దెబ్బ తీయుటకు యత్నములు చేయజొచ్చిరి. వారు బోధి వృక్షము క్రింద వేరును తెగనరకి చంపుటకు భూమిలో నొక సారంగ మును త్రవ్వించిరి. కాని అందొక బ్రాహ్మణుడు మిగిలిన వారితో ఏకీభవించలేదు. అతడా విషయము రాకుమారుడు ధర్మవివర్ధనునికి తెలియపరచెను. అంతడాతడు బోధివృక్షమును రక్షించుటకు బుద్ధగయకు హుటాహుటిగ చేరెను. భూమిలో

త్రవ్వించిన సొరంగ మెచ్చట నున్నదో కనుగొని, పూడ్పించి వృక్షమునకు హాని జరుగకుండ కాపు పెట్టించెను.

ఈ వార్త రాజ్యము నలుగడల పాకిపోయెను. ప్రజలీ విషయమును చిలువలు పలువలు జేసి చెప్పుకొన జొచ్చిరి. బ్రాహ్మణులు కొందరు మరల రాణివాసమున చేరి, “మన పేల్ల ప్రజలనోళ్ళ నానుచున్నవి. నవతితల్లి రాణి యైనందు లకు సహింపనొల్లక యువరాజు ధర్మవివర్ధనుడు ఈ మాయా పాయమును పన్ని, తమ పేరు రచ్చకీడ్చె”నని రాణితో చెప్పిరి.

రాణి ధర్మవివర్ధనునిపై ఉగ్రురాలై, అవకాశమున కెదురు చూచుచుండెను. ఆమె తలంచినట్లు అవకాశము కూడ లభించెను. మహేంద్ర రాకుమారుడు సింహాశములో నుండుట వల్ల, చక్రవర్తి ధర్మవివర్ధనుని తక్షశిలకు ఉపరాజుగ నియమించెను. చక్రవర్తి సంతకముతో ఆజ్ఞాపత్ర మొకటి రాకుమారుడు తక్షశిల చేరకుండగనే చేరెను. “రాకుమారు డచ్చటికి చేరిన తక్షణము ఆతని కనుగుడ్లు పెరకి వేయు”డని ఆ ఆజ్ఞాపత్రమున వ్రాయబడి యుండెను.

హిమాలయములందు కుణాశమను పక్షి యుండును, ఆ పక్షి యాకృతి చూచుట కెంతయు సొంపుగ నుండును. ఆ పిట్టను పోలిన రాకుమారుని నేత్రములు చూచుటకు చాల సొగసుగ నుండుటచే అశోకు డాతనిని ‘కుణాళు’ డని ముద్దుచొప్పన పిలువజొచ్చెను. రాకుమారుడు తక్షశిల చేరి. అందుకొనిన మొదటి పత్రము చక్రవర్తి పేరవచ్చిన

ఆజ్ఞాపత్రము. ఆతడది చదువుకొని, ఒక్క క్షణము కూడ ఆత డాలోచించక, సంకోచించక, “మంచిది; నా కను గుడ్లను పీకివేయుడు. నా తండ్రి ఆజ్ఞకు నేను విధిగా లోబడ వలయును. మా తండ్రిగారెప్పుడును పొరబడుట సంభవింపదు. నాయందే దోషముండి యుండవచ్చును” అని చెప్పెను.

వెంటనే ఆజ్ఞ అమలు జరుపబడెను.

అంధునకు రాచకార్యముల నిర్వర్తించుట సాధ్యము గాదు. చక్రివర్తికి తనయం దిష్టము లేదను భావము కుణాళు నకు పొడమెను. ఇష్టమున్న అట్టి యాజ్ఞ విధించడు గదా యని విరక్తిజెంది, బౌద్ధ భిక్షువుగా మారెను.

ఆ దుర్వార్త అశోకునకు చేరెను. ఆతడా వ్యవహార మును సాకల్యముగా విచారణ జరిపించెను. ఆ ఆజ్ఞాపత్రము కల్పితమని, బ్రాహ్మణులు రాణితో కలసి కుట్రచేసిరని చక్రివర్తికి గూఢచారులు ఆచూకీ ఇచ్చిరి. బుద్ధ భగవానుని ధర్మబోధల గాన మొనర్చుకొనుచు, ఇంటింట భిక్ష మెత్తు కొనుచు తిరుగాడుచున్న అంధభిక్షువు కుణాళుని కనుగొని, తండ్రి కప్పగించిరి.

చక్రివర్తి అంధుడగు కుమారుని చూచుటతోడనే కన్నీరు నించుకొని, కుంగిపోయెను. ఇంతజేసియు ఇంట నున్న వారి మనసు మార్చలేనపుడు, తానెట్లు ప్రజల మన్ననల చూరగొన గలనని ప్రశ్నించుకొనెను. ఇంటగెలిచిన గదారచ్చ గెలుచుట! తాను బౌద్ధాభిమాని యయ్యెను, పొర బాటునైన ఒక్క బ్రాహ్మణునకు కూడ అపచారము చేసి

ఎరుగడు. అనుదినము ఆరువేల బ్రాహ్మణులు రాజ సువారమున భోజనమున లేచుచుండెడివారు. అయినను, వారు కృతజ్ఞత చూపకున్నారు. స్వార్థబుద్ధి ముందు మానవత్వము తలవంచక తప్పినది కాదు. అగ్రకులజులు, వైదిక విజ్ఞానమునకు ప్రతినిధులైన బ్రాహ్మణులు కుట్రదారులుగ పరిణమించిరి. అశోకుడు నిరాశోపహతుడయ్యెను. సింహాసనము త్యజించెను. కుక్కుటోరామమును శరణు పొందెను. కుణాలుని కుమారుడు 'సంప్రతి' సింహాసన మెక్కెను.

నాడు ఉత్తర భారతమున గల శౌద్ధ భిక్షువుల సంఖ్య మూడులక్షలు పైబడి యుండెను. ప్రతి ఏడు సంవత్సరములకు వారు పాటలీపుత్రమున శౌద్ధ ధర్మముల చర్చించుటకు పరిషత్తుల నేర్పాటు చేసెడివారు. ఆ పరిషత్తులకు చక్రవర్తి వసతి భోజన సదుపాయముల నేర్పాటు చేయుచుండెడివాడు. అశోకుడు సింహాసనమును పరిత్యజించిన సంవత్సరమున కా పరిషత్తు జరుగవలసి యుండెను. అన్ని దిక్కులనుండి భిక్షువులు పాటలీపుత్రము చేరుకొనుచుండిరి. చక్రవర్తి వారి ఏర్పాట్లకై మనుమడైన సంప్రతిని ధన మివ్వగోరెను. “చక్రవర్తి దాన ధర్మములతో బాక్సము నిండుకొన్నది” అని సంప్రతి నుండి జవాబొచ్చెను. ఆ జవాబు చాలదన్నట్లు సంప్రతి సిగ్గుమాలి ఒక ఉసిరిచెక్కను మట్టిమూకుడులో పెట్టి అతి భద్రముగ చక్రవర్తికడ కంపుచు, “నీవు మిగిల్చి పోయిన దిదియే” అని వ్రాసి పంపెను.

సాధు పుంగవుడగు అశోకుడు నవ్వలేక నవ్వి, “సేతు శీతాచల పర్యంతము వ్యాపించియున్న జింబూద్వీపమును పరిపాలించిన మహా చక్రవర్తికి నేటికి మిగిలిన ఆస్తి ఒక్క డసిరిచెక్క మాత్రమే బుద్ధ భగవానుడా! ఇక నీదే భారమని” తన చుట్టునున్న భిక్షులతో పల్కెను.

“బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి
ధర్మం శరణం గచ్ఛామి
సంఘం శరణం గచ్ఛామి”

చక్రవర్తా దుర్ఘటనకు తట్టుకొనలేక, కొలది దినముల లోనే భౌతిక దేహమును వీడెను.

అశోకుని వంటి దయాస్వరూపుడగు చక్రవర్తి ఈ ప్రపంచమున ఇంతవరకు మరొకరు పుట్టలేదు. ఆతడు చక్రవర్తి మాత్రమే కాదు; మానవాతీతుడు.